

Akonlahden Juho Federstedt- Huotarisen pieni elämäkerta

esipuhe Pekka Vaara
litteroinut ja e-kirjaksi valmistellut Toni Saarinen

Karjalan Sivistysseura ry

e-kirja 2018

www.karjalansivistysseura.fi

ISBN 978-952-7193-19-8

LUKIJALLE

Juho Federstedt-Huotarini (Huotarinen) lähetti elokuussa 1986 Karjalan Sivistysseuran puheenjohtaja Pentti Keynälle käsikirjoituksen, jossa hän kertoo vaiherikkaasta elämästään. Juho syntyi Vienan Karjalan Akonlahden kylässä joulukuun pakkasiin vuonna 1921. Akonlahti sijaitti Kiitehenjärven pohjoispäässä lähellä Suomen rajaa Kuhmon Lentiiran kohdalla. Kylä hävitettiin neuvostovallan toimesta 1950-luvulla ja asukkaat siirrettiin pääasiassa Uhtualle.

Juho kertoo lapsen ja nuorukaisen silmin 1920–30 lukujen elämästä kylän kolhoositaloudessa iloineen ja murheineen. Hän varttui nuoreksi mieheksi juuri sotien kynnyksellä ja joutui osallistumaan sekä talvisotaan Suomea vastaan ja toiseen maailmansotaan Saksan vastaisella rintamalla. Leningradin rintamalla hän haavoittui ja joutui vangiksi. Toivuttuaan Juho joutui ensin työpalvelukseen Saksan armeijaan ja värväytyi sitten vapaaehtoiseksi Suomeen perustettuun heimopataljoonaan. Sodan jälkeen hänen oli paettava Ruotsiin, jossa hän perusti perheen ja kotiutui rauhan töihin.

Juho Federstedt-Huotarini nimittää käsikirjoitustaan pieneksi elämäkerraksi. Se julkaistaan Karjalan Sivistysseuran sähkökirjana siinä muodossa ja sillä kielellä kuin hän on sen omin käsin kirjoittanut. Vain ilmiselviä kirjoitusvirheitä on korjailtu, muuten teksti on Juhon omaa suomen ja karjalan välimailloa liikkuvaa kieltä.

Kirjoittajan muisteluksia Akonlahden seudun kylien entisestä elämästä on julkaistu myös Karjalan Heimo -lehden numerossa 11–12/1992, joka löytyy Sampo-tietokannasta:

http://www.karjalansivistysseura.fi/sampo/sites/default/files/kh-artikkelit/KH1994_11-12_072.pdf

Marraskuussa 2018

Pekka Vaara

kannen kuva: Sappovaaran kaivanto Akonlahdessa, Sampo-tietokanta.

Hyvä heimoveli.

Pyynnöstäsi lähetän tämän käsikirjoitukseni, minun pienestä elämäkerrasta.

Koitin kirjoittaa koneella, mutta eihän siitä mitään tule kun tulee niin paljon virheitä. Lähetin sen sittenkin Pertti Virtarannalle ja kirjoitin että jos ette millään saa selvää niin heitä paperikoriin. Samoin sanon sinullekin hyvä heimoveli, tee sinäkin samoin.

Hagsta 1.8.86.

Parhain kesäterveisin

J. Federstedt-Huotarini

Muuten, tämän käsikirjoituksen ja sen jonka Pertille lähetin, voi jos-sain paikkaa että ajatus tuli kertoa toisin sanamuodoin, mutta sisälllys on sama.

AKONLAHTI TALOT

18. **LYTTÄ:**
18.1 Ontroppa
18.2 Mikkinen Miihkali
18.3 Komaskan Vasselei
18.4 Ievan Ortjo
18.5 Omelien talo

2. **HUKKASALMI:**
2.1 Outakka Huovinen
2.2 Marken Poavila
2.3 Mikitän Simana
2.4 Marken Mikko
2.5 Arttainein livana
2.6 Kauron talo
2.7 Kannon talo

3. **TIMOLA:**
3.1 Teron Mitrei
3.2 Iivanan talo
3.3 Poavilan talo
3.4 Riijon talo
3.5 Huotarin Kirilä
3.6 Arjon talo
3.7 Arjon Simana
3.8 Kalmalahti

4. **NYKYTTILÄ:**
4.1 Tarassienpää
4.2 Tanila
4.3 Sohroma
4.4 Vasselein Mikko
4.5 Timo talo
4.6 Koulu
4.7 Arttainein talot
4.8 Hitipän Otte
4.9
4.10 Tsaouna

1. **TULLINIEMI:**
1.1 Maksimaisen talo
1.2 Marttin talo
1.3 Omelien Poavila
1.4 Palakan mokki
1.5 Mikitän talo
1.6 Kirikko
1.7 Tiekän talo
1.8 Triphon Matti

17. **NAKRISLAHTI:**
17.1 Myllärin vaara
17.2 Hilatan livana
17.3 Kormilan talo
17.4 Omossun Riiko
17.5 Hilatta
17.6 Iivanan leski
17.7 Mölyn Jehhima
17.8 Poton talo
17.9 Iutan Petri
17.10 Iutan talo

16. **SAPPOVAARA:**
16.1 Rokka
16.2 Rokka-Hilippa
16.3 Rokka-Vasko
16.4 Rokka-Vasselei
16.5 Kloytsat
16.6 Karppa
16.7 Lesonen

15. **TETRINIEMI:**
15.1 Larin Jyni
15.2 Naumanen
15.3 Ullas
15.4 Mikko
15.5 Huotari

14. **VORNANIEMI:**
14.1 Mikkun talo
14.2 Jynn talo
14.3 Vaselin talo

5. **JEHRIMÄNVAARA:**
5.1 Romanan Otrei
5.2 Malahvien talo
5.3 Malahvien Huurein livana
5.4 Jormon Jyni
5.5 Jormon Ontro
5.6 Jormon Asso
5.7 Petrin talo
5.8 Petrin Poika Hilippa
5.9 Onissiman talo
5.10 Petrin Hilipän livana
5.11 Jehrimän livana Omussa
5.12 Jehrimän livanan Onuhrie
5.13 Jehrimän livanan Mikko
5.14 Jehrimän Miihkali
5.15 Miihkalin poika Huotari
5.16 Iivanan Aleksii poika
5.17 Konsta Aleksii poika
5.18 Suuri livana
5.19 Pieni livana
5.20 Ullaskan talo
5.21 Ahappan talo
5.22 Onuhrien talo
5.23 Kauron Kuisma
5.24 Josro

7. **MÄRKÄVAARA:**
7.1 Suuri livana
7.2 Pieni livana
7.3 Vekki
7.4 Pimminaisen Tarassie
7.5 Aalto Akei
7.6 Pimminaisen Mihhei
7.7 Huotin talo
7.8 Juplan talo
7.9 Prokon talo
7.10 Pimminaisen livana
7.11 Iivanan leski
7.12 Nihvon Rotka

8. **MUNANKILAHTI:**
8.1 Jehrimän Lesonen
8.2 Maksin leski
8.3 Multasen leski
8.4 Mikko
8.5 Varlomei
8.6 Hovatan talo
8.7 Mikitän talo
8.8 Teppana
8.9 Mikon talo
8.10 Gormila
8.11 Iivan
8.12 Nihvo
8.13 Rotka

9. **ÄSVÄRINNIEMI:**
9.1 Maksinlahti

10. **LUSMALAHTI:**
10.1 Srakin Makarie
10.2 Issakan Makarie
10.3 Iija

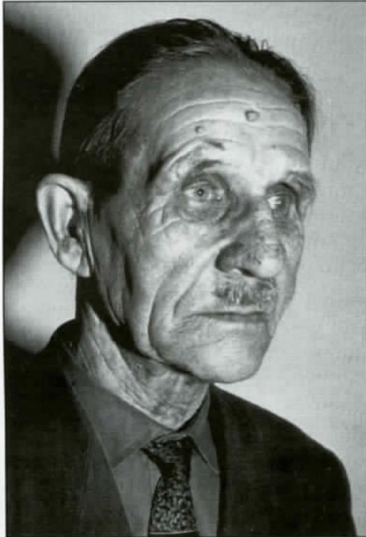
11. **RISTINIEMI:**
11.1 Ossippa

12. **HÄRKÖNIEMI:**
12.1 Ullaskan talo
12.2 Näju

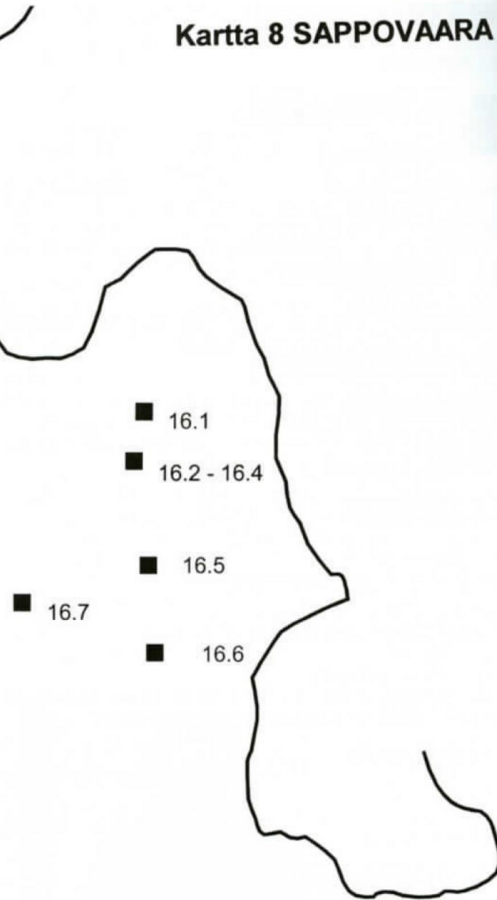
13. **MIINOA:**
13.1 Savinan talo
13.2 Sallisen talo
13.3 Jehrimäisen Mikko
13.4 Mikko Riihonen
13.5 Bogatoff
Tsaouna

Kartta 2. Akonlahti talot. Kiitehen asutus on merkitty karttaan pääsääntöisesti kunkin talon päämiehen risti-
minimen mukaisesti ennen toista maailmansotaa.

Kartta 8 SAPPOVAARA

Laukkukauppias Heikki Koite, ent. Bogdanoff, Sappovaara 16.6. (kuva: Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos).

16. SAPPOVAARA

16.1 Rokkala.

Petri Feodoroff (Huotarinen) Hukkasalmelta. Tytär: Okku.

16.2 Rokka-Hilippä.

Hilippä Petrinpoika Feodoroff (Huotarinen). Laulu-Hilippä. Aviopuoliso Lari Artemjeffin sisar. Lapset: tytär Hilipän Tatjana.

16.3 Rokka-Vasko.

Vasko Petrinpoika Feodoroff (Huotarinen). Vaskon pojanpoika Iivana Huotarinen. Vaskon pojantytär Katti Lesonen.

16.4 Rokka- Vasseli.

Vasseli Petrinpoika Feodoroff (Huotarinen).

16.5 Klöytsät.

Ake Bogdanoff, Miikkula, Huotari.

16.6 Karppa.

Heikki Bogdanoff. Otti myöhemmin nimekseen Heikki Koite. Aviopuoliso Olga Koite. Heikin äiti on Vornaniemen Feodoroff.

16.7 Lesonen.

Lesonen. Aviopuoliso Katti Vaskontytär Huotarinen.

Klaudia Miinina o.s. Bogdanova, Sappovaara. (kuva: Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos).

30.5.86.

Lapsuus

Vuosiluku laskettiin 1921.

Joulukuun päivä oli aurinkoinen aamusta, pilvinen puoliltapäivää, mutta iltpäivällä puhkesi hirvittävä lumimyrsky, oikia koiranilma. Rokka-Vaskon savusauna oli lämmitetty huolella, kuumaksi kuin kum-mia odotettiin tulemaan...

Yksi Sappovuaran nainen oli viimeisillään, oli viimeiset hetket käsillä. Synnytystuskat kiihtyivät, nyt tuli siis akan aika lähteä saunaan saa-maan. Hänen äitinsä Rokka-Hilipän akka ja Rokka-Vaskon akka puopaksi lapselle. Kaikkien sääntöjen mukaiset suoritukset oli tehty, ja saunassa oli muuten hiljaista, mutta myrskyn keskeltä kuului kova poi-kalapsen karjunta.

Sieltä akat ähkien ryömivät lumimyrskyssä, vaatteisiin kääritty vasta-syntynyt, mustatukkainen, tuikean ja vihaisen näköinen mutta muuten onnellisesti syntynyt ja onnellinen poikalapsi. ”Väinö” näki ensimmäi-sen kerran tämä synkän maailman, silmiään siristäen ja taas silmänsä sulkien, ikään kuin sanoen, enpä taida välittää koko maailmasta.

”Väinö” kasvoi terveenä äitinsä ja siskonsa kanssa. Sisko oli kolmea vuotta vanhempi. Perheen isä Iivana ei ollut kotona, hän oli jossain kau-kana, kaukana vankilassa.

Isä oli rakentanut oman talon, väkäsivummalle, Haapaniemeen (Sap-povuarasta), ei ollut kerinnyt taloa valmiiksi kun Vienan Karjalan rau-hattomat ajat olivat isän ottaneet mukaansa. Äiti sanoi meillä, että nyt ensi rostuona isä tulee kotia, oli saanut kirjeitä isältä.

Talo oli siis puolivalmis, asuttavana oli vaan pirtti. Karjalassa pirtti tar-koittaa, että siinä on myös keittiö ahjoineen ja isoine paistinuuneineen. Kamaripuoli oli puolivalmis, siellä oli varastopuoli. Navettarakennus oli kahdella lehmällä ja puolellakymmenellä lampaalla. Kaivo oli sel-

lainen että se aina kuivui talveksi. Talvella täytyi vesi noutaa noin kilometrin päästä hetteestä joka sijaitsi alaniityn laidassa. Alamäkeä sinne mennessä, mutta päinvastoin kotia tullessa.

Veden hommaaminen (vetäminen) talvella oli raskas työ, se täytyi saada eläimille ja itselle.

Kun oli lumipyry, tie oli aina ummessa. Kelkassa oli kaksi korkoa (saa-
via) 50 litraa ja siinä oli meille kaikille vetämistä. Samoin heinän vetä-
minen oli aina kelkkahomma talvisin. Kotiheinää säästettiin. Kun
lehmä poiki, niin sillä täytyi olla maaheinää.

Lehtikerppuja tehtiin kesäisin metsiin suuriin haaseisiin, ja talvella
kelkkahihna kaulaan ja hakemaan vaan. Samoin halot, polttopuut kelk-
kahomma vaan. Joilla oli hevonen niin ne hakivat halot hevosvoimin.

Muistan monet kerrat kuinka vaikeaa oli elämä ja aina oli kovat pakka-
set.

Kyllä äiti sai tehdä töitä, elämä oli niin alkuperäistä, pärevalolla täytyi
navettahommat tehdä, ja samoin sisällä. Sitten kun saatiin saatiin öljy-
lamput ja myrskylyhdyt, sehän helpotti paljon.

Muistan kun Onton Mikko oli tuonut ensimmäisen öljylampun, oikean
kattolampun, sitä käytiin katsomassa. Sittenhän niitä tuli joka taloon.
Muistan kun pärepuu täytyi olla oksatonta, suorasyistä petäjää, josta sai
helpolla päreitä, ja ne täytyi kiskoa tuoreena. Joskus sanottiin, jos joku
hermostui, niin että nyt sillä paloivat päreet. Niille vietiin syntymäpäi-
väksi nippu päreitä. (varapäreiksi)

Kurjaa se oli elämä minun lapsuusaikana, monesti ajattelen nykyistä
nuorisoa, 18 vuoteen asti ei niin tikkua ristiin panna. Minä en muista
kuinka monena täytyi olla ainakin auttamassa työteossa. Kyllä ajat ovat
muuttuneet. Nuotalla soutamassa olin jo 7-8 vuoden ikäisenä, niistä
rantarokan keittohommista on ihanat muistot. Ja kalaa tuli aina ja hyvää
siikaa ja muikkua.

Niin minä kasvoin, näissä olosuhteissa, en tiennyt, olinko onnellinen tai onneton. Isä ei koskaan tullut kotiin, se oli vaikeinta sulattaa, kun toisilla oli isät, minulla ei. Tästä sain monta kertaa säälintunnetta monelta taholta. Esimerkiksi Onton Mikko (Rokka-Vaskon pojan poika) oli siis vähän sukua meille, hän oli kuin isä minulle, aina pienestä pojasta, hän otti minut mukaansa kalastamaan, metsästämään, ansoja laittamaan, paimeneen ja moneen muunlaiseen hommaan. Mikko opetti minua kaikessa, äiti oli tyytyväinen. Mikko opetti minua, esimerkiksi, kun olin jo niin iso että hän uskalsi opettaa minua ampumaan, siis metsästämään. Se oli elämys minulle, kun en ollut vielä kouluunkaan lähtenyt.

Tämä aikana oli aika rauhatonta aikaa, valkoiset hävisivät ja punaiset olivat herroja. Monesti punasotilaat kulkivat öisin, tarkistelivat joka paikassa. Akonlahtihan on lähellä Suomen rajaa, senpä takia pitivät silmällä rajan Karjalaa.

Kerran tulivat meille, siinä iltayöstä lumi- tai räntäsateessa... Oveen hakattiin kiväärinperillä, ulkopuolella ovea ei ollut minkäänlaista ovenripää, ja sisältä oli ovi salvassa. Äiti sanoi vaan että ollaan hiljaa niin kyllä ne lähtee pois. Ikkunat ovat karjalaisissa taloissa korkealla, ilman tikapuita et kyllä kurkistele. Äiti oli vähän levoton, mutta ei äidille koskaan passissa mitään vikaa ollut. Kyllä muistan kun nämä sotilaat kävivät päivillekin, me pelkäsimme niitä, ne haisivat oudolle.

En muista milloin äidin isä kuoli, mutta äidin äiti asui meillä ja hän kuolikin meillä. Muistan hyvin, hän oli vaan istuma-asennossa käsi-kiven takana. Tähän aikaan me jauhoimme okrat ja rukiin jyvät käsi-kivillä. Jokaisessa talossa oli käsikivi. Tästä ajasta muistan kun oli isoa pyhän aika (paasto), ei saanut syödä muuta kun leipää, marjaa, sieniä, perunaa, naurista, en muista jos sai syödä kalaakaan. *[Boris Karppelan kommentti käsikirjoituksessa: "Sai."]*

Oli se joulua odotellessa pitkä aika, kun sitten sai syödä oikein tolkkulla. Mutta kun joulupöytä oli katettu, äiti oli laskenut että meitä oli 7 henkeä

(pokonnietkat mukaan luettuina), eikä saanut koskea joulupöytään ennen kun pokonnietkat tulivat syömään. (Pokonnietkat olivat Taivaassa oli äiti sanonut.)

Muistan kun istuin ikkunan ääressä ja katselin taivaanrantaan joulukuisen lyhyen päivän kajastusta ja tietenkin oottelin pokonnietkoja, että sais joskuskaan syödä minäkin. Niin minä huudahdin äidille, että nyt ainakin yksi pokonnietka putosi. Ja sitten kun joulun ateriata vietiin hautuumaallekin, ja hautuumaalle käytiin aina suurina pyhinä jo oliko se vuojen, tai puolen vuojen, päästä kun oli hautajaiset, en muista tätä. Haudoilta vietiin kaikkea ruokaa ja molittiin ja iänellä iteti useampi tunti.

Meidän sukulaiset on haudattu saareen joka sijaitsee Sappovuarasta lähtien Akonlahteen päin, toisen Viitasaaren etelärannalle. Löytäisin Rokka-Hilipän ja ämmön haudat vieläkin.

Siinähan vuodet kuluivat, me pojat kävimme usein onkella sisämaalammissa, Kuikkalampi oli läheinen Sappivuarasta etelään, Pitkälampi, Loukkolammit, niitä oli kaksi, oli isoja ja mustia honkeja, Pesälammit, syvä ja matala, syvästä lammista sai ukonilmalla isoja ahvenia, Mustalampi antoi kun tervaskantoja haukija kahdeksaan kiloon asti.

Karankojoki ja Lytänjoki oli parhaita kalastuspaikkoja meillä pojilla, mato-onki ja uistin kalastajille. Karankojoki oli pitkä, se tuli jostain Suomen puolelta, kiemurrellen ja kaanurellen rajavartta koti Kiiteen rantaan, ja laskien Karankolahteen. Kun katsot Sappovuarasta itään näet Polvisenniemen Kumpulahen takana, niin siitä kun veijät venehesi Polvisen kannaksen yli, tulet suoraan Karankolahteen, ja Karankoniemen ja Karankosuaren välistä alkaa Tetrinniemen selkä. Lytänjoki laskee myös Kiiteen, mutta tämä joki tulee taas ihan toiselta suunnalta, ja välillä on Hukkajärvi ja Hukkasalmen kautta Kiiteeseen. Nämä vesistöt tulivat Suomen puolelta, jostain Kuivajärven, Vuokinsalmen vesistöistä. Lytänjoen muistoihin mahtuisi paljon, mutta yksi on mielenkiintoisin.

Huotarin Kirilä oli niitä yksi monista ukoista joka muistuu aina mieleen (Matti Nykäsen naapuri Nykyttilästä). Joka kevät se pyydysti ensimmäiset ja isoimmat harrit Lytänjoesta. Me poikaset vahtasimme, että milloin se sinne joelle menee, mutta turhaan. Sitten kun se tiesi, että me käytiin harreja pyytämässä, niin naurun muhe suupielessä ja riekku silmäkulmassa kysyy, että onko sitä harria tullut. Saatiinhan mekin niitä pienempiä, mutta isot oli Kirilä jo syönyt suihinsa eli suolannut.

(Tässä vaiheessa me emme eläneet Sappavaarassa.)

Kirilä asui pienen pienessä mökissä, juuri ja juuri sinne raavas mies mahtui sisään. Itse Kirilä leipoi leivät ja laittoi ruuat. Leipoessaan hän istui, ei sopinut seisomaan. En tiedä mistä hän oli syntyisin, mutta me Nykäsen Matin kanssa muistelimme Kirilää täällä Ruotsissa, niin Matti sanoi että muistatko sinä kun Kirilä sanoi joskus pokkaa pelatessa, että ”Komme inte kokki nokki”. Tämähän on melkein hyvää ruotsin kieltä.

Noista kalastusjutuista, kun Sappovuarassa lammilla kalasteltiin, joka lammilla oli sellainen koplukka, lautta joka tehtiin honkasta. Kuivaa vanhaa petäjää, joka on kuivanut pystyyn, sanottiin Akonlahessa honkaksi. Tästä leikattiin 5-6 pölkkyä noin 3-4 metrin pituisia ja käytettiin yhteen tai salvettiin. Siinä oli komea lautta kolmelle neljälle pojalle vedellä ahdin antimia, ja aina saatiin kalaa.

Milloin ei kalastettu, niin silloin aina poikaporukka jotain koiruutta keksi. Klöysän Akeilla oli ihanat vavarnopensaas, niistä oli aina kiva syödä vavarnuo (vaapukkaa). Akei aina vahtasi vavarnomaitaan ja juoksi seipään kera meitä jälkeen, ei koskaan saanut meitä kiinni.

Onton Iivana oli toinen meidän kohde. Iivanalla oli usein kauniit ruispellot. Kerrankin oli komea kesäpäivä ei niin tuulen henkiä ollut, tyyni päivän ja ainakin +32 astetta.

Pojat eivät tieneet että Onttoni oli kotonna, kaahlattiin keskellä ruispeltoa tai tupakalla issuimma, 4-5 poikaa kun vetää kessusätkää, niin arvaahan tämän minkälainen savupilvi sieltä nousee suoraan keskellä

kirkasta päivää. Siinähan on palon vaarakin, mutta mitäs me siitä, emmekä varmaan ajateltukaan sellaista vaaraa. Tästä tapauksesta joku joutui maksamaan tekonsa selkäsaunalla. Mutta usein me sovittiin ja luvattiin, että ei nämä tällaiset asiat toistu. Samaista Onton Iivanaa autettiin tervanpoltossa koko poikaporukka, ja varmaan tervahauta olisi palanut ilman meitä.

Kolhoosin aika

Jo tulinkin maininneeksi että asuimme Akonlahessa. Kun sitten tuli se josta oli ollut puhetta ja oli pidetty kokouksiakin, että nyt pitäisi liittyä kolhoosiin. Tämä tarkoittaa sitä, että ruvetaan elämään yhdessä koko Akonlaksi ympäristöineen. Sappavuara, Naksialahti, Hukkasalmi, Nykyttilä, Lyttä, Timola ja Jehrimänvuara samassa kolhoosissa. Tämä oli oikein miellyttävä niille joilla ei ollut paljonkaan maata ja ei ollut monta lehmää eikä muuta siivattaa, mutta ne joilla oli vähän enempi, kuulosti ihan mahdottomalta. Minä muistan kun Timo-setä ja Mari-täti emättivät: ”Ei emäskoinie, emäskoinie, mie lähe tähän yhteishyvään, pitäiskö minun antaa kaikki pellot ja lehmät kolhoosiin, kun Saikka Varseleillä ei ole ni mitä, ka yksi pahanpäiväinen maholehmän kanttura, ei emäskoinie tule mitään.” Näin katkeria oli moni muukin tästä sanomasta, ei ainoastaan Timo-setä. Hän olikin viimeisiä kolhoosiin liittyjiä, ennen kuin tuli se ”vapaaehtoisuuden” laki, ja se laki olikin sellainen, että siihen sisältyi jopa Siperiaan lähtö jos ei liittynyt kolhoosiin.

Ja niin rauha levisi Akonlahdenkin kolhoosille.

Ei monikaan ollut tyytyväisiä kolhoosiin, mutta minkäs mahtoi, ”pieni anoo iso sanoo”.

Ennen kun muutettiin Sappavuarasta Akonlahteen, palaan tässä vähän siihen aikaan kun aloitin koulun. Sappavuorassa ei ollut koulua, ja rospuuton aikana piti asua Akonlahessa, tai jossain lähempänä. Tämän ajan, ainakin yhden rospuutta-ajan, vietin Huovisen Outokan kotona,

Outokka oli ihmeellinen starikka starinna sanomah, hänellä oli niin äijä starinna jotta. Tästä Outokasta tulee lisää vielä jälkeempään.

Siis kolhoosi oli nyt tullut ja jäänyt, ei auttanut murinat.

Tullinniemellä tapahtui joka päivä. Kirkko purettiin ja tehtiin työväen taloa, sisäkatto tehtiin uusi, yläkertaan tuli lukutupa ja punanurkka. Siellä oli mahdollisuus lukea Marx, Engels, Lenin, Stalinin oppia ja paljon muuta. Alakerrasta tehtiin tanssisali ja alttarista tehtiin näytöslava punatähtineen ja sirpin ja vasaran kera. Kyläneuvosto tuli Maksimaisen Ivanan taloon.

Samaan aikaan tuli kansanpuhdistus. Tämä mainitsemani Maksimainen vietiin ensimmäisessä erässä. Hänet vangittiin ja ei kukaan tietänyt muuta syytä, että hän oli vaan kauppias, rikastunut toisten omalla, siis kapitalisti, porvari, riitti. Tästä ystävällisestä sedästä täytyy kertoa vähän. Silloin kun olin vielä pieni ennen koulua en tiennyt monisesta, yhtenä myöhäissyksyisenä päivänä olimme me Sappovuaran pojat luistelemassa. Oli uusi liukas jää, ja me luistelimme vaan, ja saavuimme Maksimaisen rantaan. Menimme kauppaan, tottapase oli meillä nälkä, rahaa ei tietenkään ollut. Maksimainen kysyy ”a kenen poikie oletta” ta mistäi tuletta ka mimmoi mänettä. Kyllähän se Iivana meidät tunsi, mutta muuten vaan kyseli, antoi meille kormanot täyvet karamelliä ja sanoi että nyt lähettä heti kotia luistelemaan, pimie tulou kohta.

Ja toinen tapaus häneen liittyy seuraavasta: Hänellä oli melkein kaikki pellot Tullinniemellä, ainakin Karsikkoniemessä oli Maksimaisen heinälato. Nykytilästäkin näkyi se iso lato. Tämä on myöhempi juttu, kolhoosi oli jo ollut jonkun vuoden. Timolasta sotamiehet veti puhelinjoh-toja ja sattuiivat kaivamaan pylväänpaikan lähelle tätä mainittua latoa, sattuiivat samaan paikkaan johon Iivana oli kaivanut piiloon tammisen kirstun sisältään 500.000 tsaarin aikaista hopearahaa. Hän varmaan oli kaivanut sen ennen kapinaa, ehkäpä aavistanut jo silloin tämän ajan.

Kirkonkellot jaettiin kyläkolhoosien kesken. Munankilahden kolhoosi sai yhden ja eiköhän Tetriniemen saanut myös, mutta isoin kello jäi

Akonlahen kolhoosiin. Sillä ensin lyötiin töihinlähtöaika, mutta se kävi varmaan raskaaksi virkamiehille (kolhoosin puheenjohtaja tai sihteeri sitä soitti), sitten sillä soitettiin päivällisaika, alku ja loppu.

Tässä vaiheessa asuttiin Tulliniemellä Marttinan talossa, Pappilassa oli 7-luokkainen koulu.

Äiti sai koululta työpaikan, hän oli hyvä ruuanlaittaja ja leipoja. Muuten ohimennen, Outokka oli koulun lämmittäjä tähän aikaan. Kouluun tuli Jehrimänvaarasta ja Munankilahesta, jopa Tetriniemeltä asti lapsia. Asuivat internaatissa, kaikki samassa.

Samoin oli kerätty kaikki lehmät ja hevoset ja muut kantturat yhteisiin talleihin ja navettoihin. Kolhoosin talli oli myös Tullinniemellä, Ome-
lien tanhutta oli rakennettu isommaksi ja lehmät olivat Nakrislahdella. Outi Bogtamorin navetan luo oli rakennettu iso navetta. Äiti muutettiin kolhoosin karjanhoitajain pääksi. ”Karjakko” oli nimi. Ei karjanhoitaja ollut tarpeeksi hyvä nimi. Täällä asuttiin kun karja oli täällä, minä las-
kin että mä asuimme yhdeksässä eri paikassa kolhoosin aikana. Sinne minne karja sai paremman navetan, sinne muutettiin. Kalmalahti oli pit-
kin asuinpaikka ja minun ja äidin viimeinen.

Nyt asumme Nakrislahdessa, taisi olla vuosiluku 1937–38. Kolhoosiin perustettiin työprikaatit ja prikaatien johtajat, jotka pitää johdot käsis-
sään, että kaikki pelaa kuten on paperilla merkitty. Mutta moni johtaja ajatteli varmaan, että eihän tämä minua liikuta kun tämä ei ole minun, tähän on vaan kolhoosin, mutta kolhoosi? Sehän on, me itse. Näin varmaan ajattelivat tämän prikaatin porukka, kun lähtivät tekemään suoniityttä heinää 15 km kolhoosille. Kun oli niin kaunis ja helteinen kesäpäivä, eikö ole parempi uida ja ottaa aurinkoa ja olla vaan. Mutta heinäkin pitäisi tehdä, normin kyllä voi kirjoittaa vihkoon, vaikka hei-
nä ei tulisikaan niin paljon kuin heinä lato sisältäisi. Eikä heinää tullut-
kaan siihen latoon enempää, ladon oviaukko täytettiin, että tämä lato ainakin näytti täydeltä ulkoapäin katsoen. Hirsien väliin sen verran hei-
nä että ei lato läpinäytä.

Kun sitten tarkistajat kävivät latojen luona ja näkivät jo kaukaa, että jopa ladon ovesta pursuaa täyteläiseltä heinää, hyvä on. Lato ladolta merkitään täyteen heinää, mutta todellisuudessa heinää ei ole kymmenessä ladossa kuin yhden ladon, ehkäpä vielä vähemmän verran heinää. Tästä oli tuloksena 1938 keväällä, että 50 prosenttia kolhoosin karjasta kuoli nälkään. Kyllä oli kurjaa nähtävää, kyllä äitiparka itki monet kerat lehmien huutaessa ruokaa.

Koitettiin niille keittää koivunvarpuja ja kuusen naavaa, jopa männyn petäjää, mutta mikään ei auttanut. Samoin kävi hevosillekin, kevättyöt pelastuivat siten että ne hevoset, jotka olivat olleet savotoissa metsätyömailla, nämä hevoset olivat hyvässä kunnossa.

Tähän asti olin jo lopettanut koulun, tai olin kai viime tutkinnot. Tästä pikkuinen episodi.

Meillä oli vapaapäivä koulun loppujaisista lauantaiko lie ollut. Lähdettiin Jelkkasen Iivanan kanssa soutelemaan ihan vaan huvikseen. Oli mitä ihanin kesäpäivä. Minä istuin perässä ja seurasin luodon pohjaa, ja Jelkkani oli keulassa mahallaan, teki samoin. Hän huudahti: ”Kato mikä tuo, iso hauki pohjassa, ei liiku mihinkään, mutta ei ole kuollut.”

Me saimme hauen veneeseen ja kiireesti kotia Jelkkasen rantaan, ja hauki puhistettiin, ei mitään vikaa kalassa, vähän yhdeltä kyljeltä vaaleampi.

Timoilassa oli silloin sotilasosasto ja Otin Natalie oli näitten sotapokain suosiossa, hän laitteli heille joskus jotain herkkuaterioita, joskus lohta ja ynnä muuta.

Me läksimme Natalien puheille, että etkö osta isoa haukea, no, Natalie innostui kovasti. Kyllä se katsoi ja epäili, kun näki että hauen toinen kylki oli vähän valkoinen, epäili veljen hylkäämäksi (näitä sattui joskus, vejen hylkäämiä). Mutta se osti sen hauen ja me saatiin tyydyttävä määrä rahaa, ja olimme tyytyväisiä päiväämme.

Tästä vielä siihen heinäpulaan sen verran, että olin minäkin heinän kannossa ollut, niillä kolhoosin lamahevosilla. Usein tulimme hevosen länget ja reki mukana. Hevonen jäi taipaleelle. Ja heinäladot entisellään, tyhjänä.

Samanlainen tapaus heinäreissulla, mutta meitä oli neljä ihmistä hevosta auttamassa, tällä reissulla Leson Mikko Nakrislahesta ja minä ja kaksi akkaa. Leson Mikko sanoi minulle, että katsos tuossa on tuoreet saukon jäljet, ovat just menneet tuohon puroon. Jäämmekö ja otamme kaksi komeaa turkkia? Ehdotimme näille akoille, että jaetaan saukonturkeista saadut rahat. Sanoimme, että samahan se on, kun hevonen kuoli ja heinää emme saaneet (olematonta). Jäämme kaikki saukonpyyntöön. Teemme padon alavirtaan, niin ei kestä kauan kun saukot nousevat ylös hengittämään ja se on hetki vaan, kun saukot on meidän.

Ei akat uskaltaneet jäädä että tulee ilmi, ja epäilevät vaikka mitä. Niin ei mekään uskallettu jäädä jahtiin.

Perunakuoppa oli niin huono kolhoosissa että melkein joka talvi perunat paleltuivat kuoppaan. Joilta loppui oma peruna kesken talvea niin he saivat hakea kolhoosin paleltuneita perunoita mutta ei niitä ilmaiseksi annettu vaikka ne olivat muka yhteistä. Niistä vedettiin määrätty tehty tunti: riippuen määrästä.

Kolhoosissa oli sellainen maksutapa, että määrätystä tehdystä tunnista sai sen pisteen tai tunnin, jostakin töistä esim. kyntötoimista sai yhden tunnin ja 75°, tai jostain raskaammasta työstä, esimerkiksi halon sahuusta, sai kaksi tuntia tunnista jne.

Taas helpommasta työstä saattoi tulla pakkia. Moni jäi kolhoosiin velkaakin, kun oli niin kevyessä työssä! Esimerkiksi paimentaminen syksyllä, kun lehmät eivät enää olleet metsälaitumilla vaan – sellaista jälkiheinän kasvua sanottiin ”äpäriköksi” – tätä äpärikköä syötettiin lehmille ja lampaille myöhään syksyllä. Viljahaasiat, perunapellot olivat vielä korjaamatta, ja nämä paimenet pitivät karjaa silmällä että ne eivät

päässeet näihin mainittuihin viljoihin ja tehneet pahaa. Tämä oli halvin-palkkainen työ.

Kyllä sai kansa nähdä nälkää kolhoosissa. Ja kaupoissa ei ollut muuta kun hevosten vehkeitä. Jos joskus sattui tulemaan esimerkiksi sokeria, ryynejä tai vaatetavaraa tai kenkiä, niitä täytyi jonottaa puoliyöstä, jos sattui sittenkään saamaan.

Nakrislahesta, Hukkasalmesta, jopa kauempaakin, kansa tuli jo illalla Tullinniemenle ja olivat yötä, että pääsevät jonoon aikanaan, aamu-yöstä.

Jos joskus sattui viinaa, vodkaa, tulemaan, sitä haettiin Kontokista asti 40–50 km päästä. Siitä eivät päässeet nauttimaan muut kuin kyläneuvoston herrat ja tietysti kolhoosin päämiehet. Satuimme joskus mekin hakemaan tälläistä lastia, ja sattui joskus että joku pullo meni välillä rikki, mutta se täytyi mennä niin viisaasti rikki, että korkki jäi pullon kaulaan koskematta, muuten siitä usein joutui maksamaan sen summan jonka pullo maksoi.

Kontokista haettiin ”pastikin” [*toim. huom. merkitys epäselvä*], minäkin ratsastelin yhden kesän sitä väliä, näin elettiin Akonlahden kolhoosissa.

Jos joku teki raskasta työtä kolhoosissa niin Puovilan Oksenie (Senja Nykänen), Matti Nykäsen sisko. Hän veti vettä kolhoosin navetalle talvella, kelkassa oli korvo, puusta tehty pytty, tilavuudeltaan ehkä 70 litraa suunnilleen, sillä Oksenie veti vettä joka päivä, ainakin kaksi talvea. Kolhoosin navetta oli silloin Kalmalahdessa, asuin silloin siellä jonka olen maininnut jo ennen. Kyllä oli joskus sääli Oksenieta.

Muistan oikein hyvin tämän paikan sillä tästä Kalmalahden talosta läksin tälle reissulle jolla olen vieläkin. Kalmalahti oli iso talo, viisiseinäni ja neljä kammaria ja keittiö. Tämän talon oli rakentanut Puavilan Iivana, Puovilan Matin vanhin veli (Juho Nykänen). Tapasin hänetkin Suomessa, Tammikylässä Yli-Iissä, josta tulen mainitsemaan. Matti asui siellä, Matin ja Sandran luona kävin usein kun olin lähellä töissä.

Ja toinen hyvä ja mukava muisto on täältä Kalmalahesta seuraava: kun karja luovutettiin kolhoosiin, niin Outokka Huovisella Hukkasalmesta oli kauhean iso sonni, Jussi oli sen nimi, ja vihainen kuin peto. Ei päästetty koskaan kolhoosin karjan kanssa metsään, aina oli riimussa (kettungissä) kiinni. Se oli vihainen hoitajillekin, mutta kun Outokka joskus tuli Kalmalahteen (ei siitä ollut pitkä matka) ja meni Jussia kaulasta kutittamaan (kututtamaan), niin sonni oli niin lempeä ja onnellinen, nuoli Outokan käsiäkin! Siinä nähtiin että eläinkin tunsu itsensä orjaksi niin kuin ihmisetkin kolhoosissa ollessaan. Olen ollut Outokan luona asu-
massakin koulupoikana, olen Outokan kainalossa maannut. Siinä oli ukko joka osasi sanua starinua, joka ilta kun ruvettiin nukkumaan hän kysyi minulta: ”A haluttauko Iivanan starina kuulla?” Ta miehi sanoin jotta jos siulai on vielä yksi starina jällellä, niin sano. Ja niin sitten tuli taas uusi starina. Minä asuin Outokassa rospuuttoaikana, ennen kolhoosia, kun Sappovuarasta oli niin loitos eli kauas kouluun.

Kolhoosin lampaat vietiin kesäajaksi saariin, Leininsaari oli Akonlahen kolhoosin lampaiden kesälaiduin. Täällä lampailla oli ihana laiduin, siellä ne vuonnivat ja lihoivat. Leininsaari on toiseksi isoin Kiiteen saarista, isompi on Jyvätsaari, mutta se on niin kaukana Akonlahesta.

Kaikki olisi mennyt hyvin lampailla, mutta joskus sattui saareen uimaan ”karhu” lampaita saalistamaan. Tämä karhu oli niin viisasta sorttia, että se tuli veneellä ja vielä sellaisella ilmalla, että ei kukaan varmasti ollut liikkeellä tähän aikaan kun itse ”karhu”. Siitä oli ”karhu” ottanut ajat sitten selvää. Ja tällä viisaalla karhulla oli vielä taitavasti ladattu haulikko mukana, ladattu vaan pienillä paukuilla, että ammunta ei kuulu kauas. Näin on totuus ”karhusta”. Kun oli teurastettu 5-6 lihavampia lampaita, ja lihat laitettu veneeseen, vielä oli tärkein seremonia suorittamatta. Lampaiden teurastusjätteet, suolet, sisälmykset ja nahkat, täytyi repiä ja heitellä sinne sun tänne, että tämä kaikki näyttäisi karhun jättämältä jäjeltä. Kyllähän näistä joku oli kuullut, että karhu on käynyt taas Leininsaarella lampaita tappamassa. Mutta tämä tarkastusporukka, tai tämän porukan pää, oli usein sukulainen tai hyvä ystävä tämän ”karhun” kanssa. Ja niin taas rauha saapui lammaslaumaan.

Asiasta toiseen totuuteen. Olen nähnyt kaksi vanhusta nääntyneenä nälkään Akolahen kolhoosin aikana. Tämä vanhuspari asui Patonlahdesta itään päin, en muista miksi tätä paikkaa sanottiin, mutta Nakrislahdesta selällä päin. Lutan Vasselei, häntä kutsuttiin myös ”se tuota Vasseleiksi”. He asuivat omassa mökissä, mutta maat oli kolhoosi ottanut vapaaehtoisesti.

Nämä vanhukset eivät saaneet eläkettä sen vuoksi, että tämä Lutan Vasselei oli entinen tsaarivallan Nikolai II:n aikainen poliisi. Palvellut Kemissä, tämä oli nälkäkuoleman syy, tämän muistavat akonlahtelaiset. Muistan, kun monesti he koittivat ohrahaaseista (kun ohra leikataan, ja ne sitten laitetaan kuivamaan sellaiseen kuin aita, mutta korkea haasia) riipiä ohrajyviä, ja niistä jyvistä (kuivatettuaan ja jauhettuaan) keittää puuroa tai paistaa rieskaa. Minä tapasin näitä vanhuksia usein siksi, että he tunsivat minun äitini ja olivat tuttavina äitini isän, Rokka-Hilipän, kanssa. ja toinen syy oli vielä, miksi tapasin heidät useimmiten kun ehkä joku muu: olin useina kesinä lehmiä paimenessa silloin, kun navetta oli Naurislahdella, kuten olen jo maininnut. Olen antanut monet leivänkannikat omasta niukasta eväspalastani heille, minä ja äitini tunsimme sääliä heitä kohtaan. Auttamisen täytyi tapahtua salaa, jos joutui kiinni niin se tuomittiin, neuvostovastaiseksi, sillä he olivat rikollisia kun oli ollut sellaisessa ammatissa. Sitä me monesti ihmettelimme, että miksi heitä ei oltu karkoitettu, siinä oli varmaan syynä heidän korkea ikänsä. Tiesivät varmaan että kuoleehan ne tännekin.

Akonlahden kolhoosilla oli yksi varma rahantuloaika, se oli sotilasosasto, joka sijaitsi Naurislahdella, ensin tämä osasto Rajavartio sijaitsi Timolassa. Kolhoosin tuli palvella tätä Rajavartioa. Perunat, juurikasvit, maito, kalaa, polttopuut, ja puhdistaa ulkorakennuksessa sijaitseva ulkokäymälä, jossa oli maahan kaivettu kuoppa (tämä puhdistettiin keran vuodessa, keväisin tai alkukesästä parhaimmillaan kärpästen aikaan). Sen käsittää jokainen eikä tarvitse olla paljon mielikuvitusta, millainen haju oli ympäristössä.

Keskitalvella täytyi pitää huoli, että jäät sahattiin valmiiksi ja vaihdettiin kevättalven aikaan ruokavarastoiden alle, ne olivat suunnilleen samantapaiset kun käymälärakennukset. No nämä olivat kauempana käymälöistä. Palvelu oli jotensakin kohtalainen lukuunottamatta polttopuun kohtaa. Siitä aina oli Rajavartion taholta valittamista, ei koskaan ollut riittämiin. Tämä johtui tietysti kolhoosin johdon huolimattomuudesta. Oli Akonlahden selkosissa polttopuuta rajattomasti, kunhan vaan olisi ollut johtajia, jotka tahtoi huolehtia asioista.

Olin joinakin kesinä minäkin sahaamassa halkoa oikeasta Karjalan punahonkasta, siis tuoretta petäjää, ainakin 150 vuotta vanhoja, ja veneisiin lastattiin ja souvettiin Rajavartioston rantaan.

Talvella ajettiin hevosilla, kylistä autioksi jätettyjä taloja purettiin ja ne taas Rajavartiioon polttopuiksi. Jopa Sappovaarasta lähti tähän hätään kuuluisa Rokkakuusi, jonka historian on äitini maininnut Pertti Virtarannan kirjassa (*Kultarengas korvaan*). Silloin oli kolhoosin puheenjohtajana Simanaisen Jipu, caikka-Jipu. Tämä Jipu oli caikka-Vasselein vanhin poika.

Tämä Jipu oli mitä laiskimpia ihmisiä mitä minä tunsin ja olen tähän asti tuntenut. Niitä kuuluja caikkasija, kuten Vilho Jyrinoja mainitsee kirjassaan Akonlahden arkea ja juhlaa. Saikkaset ei ole tarpeeksi käsitettävä sana suomalaisille lukijoille, sillä saikalla käsitetään teetä (juomaa), mutta tämä täytyy c-kirjaimella: caikka tulee venäjän sanasta jänis.

Näitä caikkasia sanottiin Akonlahessa ja myös sen ympäristössä, että siinä meni taas caikkapöksy tai hätähousu, ja eivät varmaan nostaneet kouriaan jos ei ollut ihan viimeinen pakko. Näkyhän niiden asunnoistaan ja kaikesta, että on oikea caikkani. En muista olevan kun yksi perhe koko Akonlahen kylässä tai lähiympäristössä Caikkasia, se oli Sappovuorassa Caikka Vasselei, Munankilahesta tullut kotivävyksi. Tämä Jipu sahautti Rokkakuusen polttopuiksi, muistan kun melkein koko kylä oli vastaan kuusen kaatamisesta. Ei auttanut, kun sai pian polttopuuta.

Tämä kuusi oli varmaan 30m korkea, jo ympärysmittaa on nyt näin jälkeenpäin mahdotonta arvata.

Siinä kuudessa olen kiipeillyt monet sadat kerrat, ja arvatkaa mikä näköala siellä tuli esiin. Siellä näkyi melkein koko Munualhti, Märkävaara, Jehrimänvaara, koko Akonlahti. Naurislahti, Hukkasalmi, Nykyttilä, Timola, mutta Tetriniemi ei näkynyt sillä se jää Karankoniemen taaksi.

Puutetta oli kaikesta niin kauan kun minä muistan, etenkin leivästä, mutta Rajavartio paistoi itse leivät. Tuossa jäi mainitsematta, että sotilaille piti olla lihaa syksyisin. Yksi asia minusta oli miellyttävä kolhoosin aikana, ja se oli että meille, jotka kuljimme lehmäpaimentamassa, annettiin pyssynkantolupa, vaikka moni meistä ei ollut täyttänyt 17 vuotta. Ja ammuksia sai olla kuinka paljon vaan. Ammuksia ei ollut myytävänä vaan me latasimme itse. Ruutia, hauleja ja nalleja sai ostaa kylän kaupasta.

Samoin metsästyslupa oli meillekin, samoin kun vanhemmille, mutta ainoastaan haulikolla, ei luotipyssyjä ollut kenelläkään kolhoosin aikana. Ennen kolhoosia oli joillakin vanhoja suusta ladattavia (rihlakssi niitä sanottiin). Sehän oli hyvä asia, kun sai ampua syksyisin lintuja, mutta oravia enimmäkseen. Oravanturkit myytiin kauppaan, mutta hintaa en muista, ehkä oli 5-10 ruplaa kappale (priima). Ja se oli kumma myös että sai laittaa ansaa linnuille ja jäniksille ihan luvallisesti, varmaan sen vuoksi että sitä oli niin paljon aina.

On montakin hauskaa tapausta näistä metsästysajoista. Meillä oli oravakoirat, lintukoirat, karhukoirat, ja Munankilahden takana Lusmassa asui kaksi veljestä perheineen, heillä oli jopa saukkokoirat. Nämä koirat ovat sellaisia kavereita metsässä että ei tarvitse pelätä mitään, paremmat kuin pelkurikaveri, voisi sanoa että lähden minun (Vahti-nimisen) koirani kanssa metsään ennen kun caikka Vasselein.

Tämä tapaus sattui näin, meillä kaverin kanssa oli metsästyslupa joksikin ajaksi, nyt en muista oliko se viikko tai kymmenen päivää. No se sattui

niin mukavasti loppumaan se lupa että lauantaina oli voimassa mutta pyhänä piti uusia. Me emme käyneet sitä uusimassa, sillä me ajateltiin että kun oli näin kova räntäsade ja näin huono sää, että lähdemme vaan tässä, pistäytymme vähän aikaa ampumassa jonkun oravan (oli hyvä oravavuosi) ja hyvä sää oravametsälle sillä orava pysyttelee keskipuun suojassa tällaisella ilmalla.

Asiasta toimeen, koirat ovat aina valmiina lähtemään oli sää sitten vaikka millainen. Tämä tapahtui Kalmalahdesta Lyttään päin, suuret selkoset olivat nyt edessä. Koirat eivät hae jälkien perusteella tällaisella säällä, vaan niin että ne haistaa ilman, siis vastatuuleen, ja saattaa juosta 5-6 kilometriä ennen kun se tapaa tai vaistoaa oravan puussa. Niin kävi tänäkin päivänä että saatiin tehdä pikamarssia kaukusta haukkuun tuon 5 km matkan.

Heti aamusta alkaen me juoksimme ja ammuimme aika taakalliset oravia. Sattui samana päivänä että koiran kuvatukset ajoivat pari kertaa hiiriäkin, ja me juostiin jälkeen. 2 tuntia siitä kun tulimme kotia päivän juoksun jälkeen ja aloimme nylkeä oravia, ulkoa kuului hirveä koirain haukunta, Rajavartion miehet ja heidän susikoirat piirittivät meidän talon, ja yksi upseereista ryntää sisälle pistooli suorana ja huutaa, että tekös te olette juossut rajanpinnassa, ja mitäs te olette siellä tehnyt. No meidän täytyi lähteä mukaan Rajavartioon kuulusteltavaksi.

En muista nimeltä sitä rajavartion päällikköä, jonka tunsimme oikein hyvin, joskus olimme antaneet hänelle (asui perheineen) metsopaistin tai ison lohen vonkaleen.

Tämä oli meitä vastassa kun meitä tuotiin, 3 miestä ja kaksi susikoiraa. Nämä Rajavartiomiehet olivat niin väsyneitä että juuri ja juuri pysyivät pystyssä. Päällikkö pyysi meitä hänen huoneeseen ja sotilaat saivat mennä, mutta tämä joka tuli pistoolin kanssa meille, hän jäi hänen huoneeseen, jonkunlainen kontoori, puhelin pöydällä.

No päällikkö tiesi ja tunsu meidät, kuten mainitsin jo. Hän tarkisteli papereitaan ja sanoi tälle pistoolimiehelle, että saa poistua.

Sanoi vaan meille, että teitte vähän väärin, kun ette uusineet metsästyslupaanne, että meidän sotilaille oli sanottu, että sielläpäin ei ammuskella tänään. Nämä sotilaat olivat ryömineet niissä isoissa tamineissaan koko tämän rätäsateisen päivän meidän jälkijä pitkin, seuranneet koko päivän meidän jäljillä. Jos heille ei ollut koiria mukana, niin varmaan olisivat eksyneet jäljiltämme, sillä minä muistan, että me menimme mo-
neen kertaan ristiin rastiin jälkemme.

Ja tämä tapaus jäi minun muistiini yhtenä positiivisena tapauksena tältä ajalta. Tästä lähtien meillä ei tarvinnut minkäänlaista lupaa sielläpäin metsästäessä. Päällikkö kätteli meitä ja toivotti hyvää metsästysonea tulevaisuudessa (venäjää osaan vieläkin).

Toinen tapaus sattui kun oltiin paimenessa. Karja oli Naurislahessa ja se kulki aamupäivästä Sappovaaraan päin suuria metsiä, soita ja kankaita. Ja iltapäivällä tulivat rantatietä takaisin, ja joskus sattui että nousivat Matalalahteen vielä (koruamaan). Se tarkoittaa, että kahlaavat matalikossa ja syövät vielä kortteita vedestä. Matalalahti oli se viimeinen paikka, missä lehmäkarja nautti viimeiset päivän annokset, sitten ne nousivat rantatielle ja suoraan kotia Naurislahteen.

Oli kaunein päivä kesäkuuta ja ilta oli ihanampi. Tyyni, ei laineen lip-
latusta, haavan lehtikin havaitsi hiljaisuuden ja illan ihanaisuuden, ei väräystäkkään, mutta sitä enempi ääntä kyllä. Kuului kaukainen käen kunkunta ja karjalauman 25 lehmää, vasikoita, kahlasivat kaislikossa, kortta kurkotteli kurkkunsa, viimeisiä makupaloja mahaansa maiskut-
taen.

Me kolme paimenpoikaa katsoimme ihailien, kun karja siinä, meidän haltuumme annettu, suojattavaksi koko pitkäksi päiväksi, nautiskeli ja tyytyväisenä kunhan olivat vaan. Karjan kellot kun sattui puoleksi ve-
den sisään, kilahtaen ne antoivat useat kauniit sävelet tässä rasva-
tyydessä kesäillassa, ei voi sanoin kuvata, kuinka kauniilta tämä näky näytti ja kuulosti vielä kauniimmalta (tämä aika on historiaa, ei nyky-
polvi voi kuvitellakaan tätä).

No niin, aika tulee ja aika menee, niin meni tämäkin aika, lehmät alkoivat hiljalleen jonoksi jolkotella rakkaalle rantatielle. Joitain jäi vielä kortteita koraillemaan, mutta täytyi kiirehtiä jälkeen jääneitä. Ei auttanut muu kuin kolmella haulikolla perättäin laukauksia, ja kyllä jo lähtö tuli lähtömiin ja vauhtia vasikkoihin, kiire kirjolehmään. Nämä laukaukset kuulosti niin kauniilta kaikujen kanssa, että annettiin nyt vähän vaihteeksi paukkua, kun ei oltu saatu koko päivänä minkäänlaista saalista. Tämähän kuultiin moninkertaisina laukauksina Nakrislahen Rajavartioon. Siellä jo luultiin että suomalaiset hyökkäsivät, tästä ei ole rajalle kuin 10 km (tämä tapahtui 1936–1937). Rajavartio täyshällyytys, 5-6 ratsua täysin sotavarusteineen ratsastaa tulen alkusuuntaan, mutta rantatietä hevosille ei käy lähteä. Mutta ylempänä on toinen tie, jaamaksi sanottiin, siellä ratsuväki meni hirveää vauhtia sanottuun suuntaan. ”Vi-hollinen” poistuikin hiljalleen karjankellojen kauniisti sotamarssia muistuttavaa kilinää soivan, omaa rantatietään. Samaa tahtia kun karjalauma kylläiset vatsat ja turvonneet maitoa täynnä utareet sen sallii, ja sen kävelytahdin tiedän.

Ratsuarmeija kierteli, kaarteli, kuulosteli, oli siis tullut ”välirauha” eikä ketään vedetty sota-oikeuteen eikä tuomittu sotarikolliseksi, oli kyllä kumma kun ei meille sanottu koskaan mitään tästä tapauksesta. Joku tietenkkin kertoi päällikölle, että ne paimenpojat olivat maaliin ampuneet (kuultiin jälkepäin). Eihän me millään halunneet provokoida valtiota vastaan, mutta aina sattui välikohtauksia.

Välikohtaus. Kerran läksin maitoa viemään Rajavartion päällikön perheelle. Nakrislahella Outi Bogdanovin luona oli kolhoosin karja ja asuimme siinä, tästä ei ole kaukana Rajavartio. No kun oli rospuutto, ei päässyt veneellä, täytyi kiertää lahden ympäri. Sorsia oli sulassa, ja minä ajattelin että otan haulikon mukaan, ehkä saan sorsapaistin illaksi. Ampumalupaa en ollut hakenut, sen minä sain aina, olin paimenessa kolhoosin karjaa. Tämä oli niin myöhään illalla kahdeksan maissa, karja oli tullut jo kotiin.

Niinpä minä ampua mäyskäytin sorsaa, ja tiesin että Rajavartio varmaan tästä hyökkää tänne. Niin kuin tapahtuikin 10 minuutin kuluttua, pari piippalakkia pidättivät minut, kysyivät ”sinäkö ammuit, mihin olet menossa, kuka olet?” Minä olen maitoa viemässä komentajallanne, eivät meinanneet vielä uskoa. Komentajat luo vaan. Niin ne sitten ilmoittivat ampujan maitokuskiksi.

No sotilaat saivat lähteä ja minä sain haulikkoni takaisin, sotilaat kun takavaroivat heti pidätyksen aikana.

Akonlahteen usein eksyvät Suomen puolelta karjaa. Sonnit tykkäsi Karjalan Kaunikista ja kellokaulakirjosta, laikasta lähtömästä.

Mutta kerran tuli 20 kappaletta hevosia ja niin hyvään aikaan, parhaan heinänekokiireeseen. Kolhoosin hevoset olivat samoin kuin Suomen hevoset vapaalla kesälaitumella. Kolhoosi otti nämä Suomen vieraat kiinni ja ne sai tehdä töitä jonkun viikon, niin kauan kun maaheinät oli tallella. Sitten tuli luovutusaika takaisin Suomeen. Minä en päässyt luovutusporukkaan, kun olin paimenessa.

Kuulin kun pojat kertoivat kuinka iloiseksi hevoset olivat tulleet kun ne näki isäntänsä. Nuo suomalaiset sonnit oli melkein jokapäiväinen vaiva. Monesti kävi niin, että paimenpoikaparka joutui katajaan kapsahtamaan tai kuuseen kurkottamaan, pyysi petäjään pääsemähän. Siis joutui kiipeämään puuhun, ja oottamaan kunnes sonni soisi sorkilleen männä, huiski häntä hiiteen, hävitä.

Moni varmaan sanoo, että paimen, mikä tuo on. No sanon vaan, että jos meillä ei olisi ollut niin hyviä koiria paimenessa mukana, niin olisimme olleet monta kertaa hätää kärsimässä. Meillä ei sattunut vakavampaa kun että lehmät saivat karhun vainun, silloin oli oltava valppaana, lehmät tulivat ihan hulluiksi, lumottuiksi. Silloin koirat olivat valppaita ja ei tarvinnut Vahtiakaan usuttaa, kyllä poika tiesi asemansa. Ja ei mennyt kauan kun oli taas rauha karjassa.

Minun enolla oli karhukoira, joka ei pelännyt karhua. Eno asui Munankilahden vastapäätä Talvilahden Huhusvaaralla, ison selkosen laitamilla, siellä oli paljon karhuja. Pilkka oli sen koiran nimi.

Se koira pelasti monet kerrat enoni karjan. Kerrankin se oli ajanut karhua 5 vuorokautta ennen kun hellitti. Caikkalan porukka oli syöttäneet Pilkalle ketun myrkyt, ja niin eno menetti hyvän koiran. Caikkalan porukka oli kateellistakin, ei ainoastaan laiskoja.

Kerrankin olimme niitä olemattomia heiniä etsimässä. Olimme Lytän metsäsoilta hakemassa tai oikeimmin sanoen etsimässä heinää. Nämä heinäsuot oli aivan rajapinnassa. Suolaidassa näkyi komeita heinäsuopia, minä olin ensimmäisenä niin kuin aina, ja kolhoosin paras hevonen minulla oli. Minä ajaa karautin suoan luo, mutta samassa johtajamme huutaa täyttä kurkkua että takaisin ja äkkiä, olet ajanut Suomen puolella. Käänsin hevosen niin pian kun se kävi ja aloin ajaa samoja jälkijä takaisin. Katsoin sivuille päin ja näin kauniisti hakatun linjan, 8-10m levyisen rajan. Ehkä tulin ajatelluksi silmänräpäyksen ajan, että nyt ”Väinö” käväisi ensimmäisen kerran ulkomailla.

Ennen talvisotaa sai moni luvan lähteä hakemaan työtä muualta, em. Uhtualle muutti moni. Onton Ivana, Onton Mikko, Onton Heikki, nämä on veljeksiä ja vähän sukua minulle äitin kautta. Nämä veljekset ja sisokset Katti, Outi, Mari, muuttivat Uhtualle. Enkä ihmettele miksi kansa halusi pois kolhoosista. Jos johtaja oli kykenemätön johtamaan ja kolhoosi sai pakkia, asiat eivät menneet niin kuin oli paperilla kirjoitettu, niin kuka muu siitä kärsi kuin työläinen, ja hän jäi velkaan kolhoosiin. Eihän johtajissa ole syytä nykyisessäkään hallituksessa hänen elinaihana, mutta kuoleman jälkeen ainoastaan hänen syytä oli kaikki ja tämä pitää hyvin paikkansa. ”Johdossa vika sanoi tykkimies kun omia ampui.”

Tällä ja seuraavalla sivulla: kuvia Akonlahdesta 1941. SA-Kuva.

Sota-aika

Oli siis marraskuu 1939–40. Asuin silloin Kalmalahessa. Yhtenä aamupäivänä asteli yksi sotilasviranomaisemme meille, Puna-armeejan kapteeni valkoisessa lammasnahkaturkissa. Pari päivää ennen vaelsi puna-armeejan sotilaita Akonlahden kautta suuntana Tetriniemi, useita satoja, oli hyvä suksikeli mutta suksiaan (lautoja minun mielestä) kantaen olallan, huopatosut ja turkit asusteinaan, kiväärit sun muut välineet mukanaan. Ja tämä kapteeni tuli meille sisälle ja purki puheensa puhtaalla suomen kielellä.

Valhetta valui kuin hänen turkin hihasta, kun se alkoi näin: Valkoiset rosvojoukot ja pyövelit, murhanhaluiset Suomen valkoinen armeija, Valkoisen kenraalin Mannerheimin johtamana, ovat hyökänneet Meidän rauhaa rakastavan Neuvostovallan työtätekevän kansan kimppeihin... Tuli paljon, paljon enemmän kuin nyt 45 vuoden päästä voin muistaa. No niin se sitten kävi, että me 18 vuotta täyttäneet pyydettiin kiltisti, ”vapaaehtoisesti” liittymään puolustamaan maattamme.

Tiesimme jo tämän ”vapaaehtoisen” pyynnön. Jos joku oli uskaltanut sanoa vastaan, oli tietänyt vaan Siperiaa, se oli itsemurhaa...

Meidät sijoitettiin Timolaan Larin taloon. Timolan uudella koululla oli päämaja. Meistä tuli Dolinin prikaatin 18. divisionan sissejä.

Hiihtokoulutusta harjoitettiin joka päivä, mäenlasku kuului myös joka päiväiseen ohjelmaan. Me ehdotimme jyrkimpiä mäkiä jotka olivat aika vaarallisia Tullinniemen etelärannoilla, me olimme nuo mäet laskeneet jo monia satoja kertoja kouluaihana, ne ihmettelivät kuinka me pysyimme pystyssä nuo kauheat mäet. Siellä oli yhdessä paikassa sellainen hauta jota kutsuimme pirun hauvaksi, se oli kuin padan pohja, ympäripyöreä hauta noin 15 metriä läpileikkaus ja kolme neljä metriä syvä. Siinä vanjat olivat ihmeissään että he aina vaan nenälleen, me selvisimme. Oli näissä aika hyviä hiihtäjiä, he olivat Leningradin hiihtoistutudista. Ruoka oli hyvä ja paljon.

Tämä kertomus koskee ainoastaan minua, sen takia ei muitten nimiä. Olihan tässä mukana jotain Akonlahen neitsysiä. Ehkä myöhemmässä vaiheessa en voi olla mainitsematta joitakin neitsysien nimiä.

Niinpä aika meni siinä, oli saatu aseet ja varusteet. Aseita meillä oli, Venäjän ratsuväen lyhyet kiväärit. Oli joku Suomen konepistoolin mallinen ase, sillä harjoiteltiin ampumaan, mutta se oli niin huono että se heitettiin pois koko aseistuksesta. Mauseita oli joillekin, muun muassa minulla oli, mutta ilman koteloa, siinä vaan remmissä roikku, painoi kaulaa hirveästi. Vaatetuksena suomalaisen sotilaan asepuku, lakki samoin, suomalainen merkki lakissa, mutta huopatossut hiihtokenkään korvikkeena, ajatelkaa hyvät ystävät, hiihtää huopatossuissa. Eipä ollut silloin huopatossuja kun olisi ollut tarpeen (tulee jälkeensä). Niinpä jonkun viikon kuluttua tuli lähtö Suomen puolelle, tarkoitus oli kuumella pelastaa mottiin joutunutta pataljoonaa jossain Lentiiran metsissä. (Toppatakki oli meillä päällimmäisenä lumipuvun alla.) Minä ripustin toppatakin heti ensimmäisenä ruokailun jälkeen, eihän siinä voinut hiihtää, moni heitti myöhemmässä vaiheessa ne. Tämä oli toinen kerta kun ylitin Suomen rajan.

Hiihteltiin kaksi vuorokautta, mentiin yli rajan Teriniemen Vornanniemmen kautta. En käsittä vielä kukaan, me ei minun käsityksen mukaan etsittyäkään sitä pataljoonaa eikä mitään mottia. Minun käsityksen mukaan jo olisi pitänyt tietää missä motti oli, ja varmaan talvella jo 250 miehen jäljet löytyy, jos on halua löytää (varsinkin venäläisten jäljet). No tämä passasi minulle oikein hyvin, että emme saaneet kosketusta suomalaisiin sisseihin, en ehkä kirjoittaisi tätä nyt.

Neljäntenä vuorokautena alkoi tulla jo äiti mieleen, kun ruuat oli melkein lopussa ja alkoi sataa lunta niin maan täydeltä, että tahtoi jo huopatossu töksähdellä aika vinoon. Mutta elämä on kummallista keikkumista täällä maanpäällä, satuttiin löytämään talo, sellainen yksinäinen rajanpinnassa, en tiedä vielä kukaan missä tämä talo on (Olen koittanut ottaa selvää nykyjään kun käyn aina Kuhmossa, mutta ei), jonka kellarista

löytyi sian läskiä (suolattua) ja vehnä jauhoja (perunaakin oli). Minä ehdotin että paistetaan läskiä ja räiskäleitä. Luutnantti sanoi että ne on varmaan myrkytettyjä.

Minä rupesin toimeen, käristin pannullisen läskiä ja paistoin ison kasan räiskäleitä, ei kukaan uskaltanut maistaa, vaikka nälkä oli, ja mikä ihana läskin tuoksu, se saa nälkäisen mahan jo väkisinkin maukumaan. No minä söin jo kolme räiskäleitä, ja olin vielä tajuissani, ei olleet myrkytettyjä (minä en olisi ruvennut hommiin jos olisin epäillyt myrkytystä). Mutta silloin vanjat jo hyökkäsivät kuin korpit räiskälepinon tyköön ja huusivat harassoo harassoo. Meitä oli 15 miestä, muistaakseni paistoin lisää räiskäleitä.

Ennen kun lähtettiin tästä talosta luutnantti ehdotti että pannaanko tuleen koko talo, minä sanoin pojalle että eipäs panna, ajattele nyt hyvä mies mitä sä puhut. Jos sinä olisikin kysymyksessä, sinun oma talo, mitäs siihen sanoisit, sanoi vaan että suomalaiset alkoivat sodan. Siitä aiheesta ei keskusteltu kauan, sillä minä en sanonut mitään siihen, sanoin vaan että tämä on tavallisten siviili-ihmisten talo, eikä armeija eikä kenraali ole tässä nyt kysymyksessä. Kyllä se tuijotti aika kauan minua, mutta ei puhunut sanaakaan, mutta taloa ei poltettu. Saman vuorokauden aamuyöstä tulimme niille teltoille josta lähdimme tänne ja hetken kuluttua olimme Tetriniemessä huoneenlämmössä. Ei monikaan ihminen käsitä, kuinka raukea olo tulee, kun saa riisua kaikki tamineet yltään ja pääsee pitkäkseen vuoteeseen, kun on hiihtänyt nukkumatta neljä vuorokautta neljässäkymmenessä pakkasasteessa, lukuun ottamatta pieniä torkkuja seisalleen sauvojen varassa pienen pysähtymisen aikana. Nukuttiin vuorokausi, ennen kuin syötiin. Jos emme olisi ollut niin hyvässä kunnossa, niin varmaan emme olisi kestänyt tätä reissua.

Talvisodan loputtua meidät haettiin lentokoneella, Akonlahesta Uhtu-alle. Siellä oltiin, levättiin, syötiin ja aikaavietimme. En muista kuinka kauvan elimme täällä. Sillä Akonlahteen ei päästetty. Saimme aika hyvän rahasumman sota-ajalta ja saimme ihan uudet, suomalaista hiihtokenkää muistuttavat, lyhytvarsiset, kippurakärkiset nahkasaappaat.

Moni sanoi että nämä piti olla silloin kun olimme hiihtämässä. No olihan ne ainakin muistona. Minä myin ne, muuan opettaja halusi ne ja maksoi hyvän hinnan.

Akonlahtilaiset olivat Kenttijärvellä evakkona, sinne mekin menimme kotia lähtöä odottelemaan.

Täällä oli kauniita tyttöjä, tansseja järjestettiin ja tanssittiin. Oltiin nuoria ja ei ollut mihinkään kiirettä. Äiti oli Kintismän metsätyömaalla sisikon ja vävyn luona.

Kenttijärvellä oloaika oli paras aika koko kolhoosiaikana. Emme päässeet kotia ennenkun myöhään keväällä.

Kesällä 40. oli kutsunnot Vuokkiniemen koululla ja talvella samana vuotena, tai saattoi olla 41 talvella, oli Kintismän metsätyömaalla koko Uhtuan piirin sotilaspalvelukseen lähtijäin kokoontumispaikka. Täällä tapasin vävyni ensimmäisen kerran.

1941 kevättyöt tehtiin Akonlahen kolhoosissa. Minä olin Matin prikaatissa, tehtiin Kalmalahen seutuvilla töitä. Kerittiin Matin kanssa käydä metsonsoitimissa. Hän oli hyvä mesolla hyppiäjä, kun meillä sanottiin. Samana keväänä minä sorsajahdissa ollessani ammuin 21-kiloisen haukin ja samalla haulikon laukauksella kaksi kuuven kilon haukia. Hauki kutee matalassa veissä.

Oliko se nyt 18:ta tai 19:sta päivän illalla, kun oli iltamat meidän armeijaan lähtijöiden kunniaksi. Olin minä tanssinut monet kerrat tässä (kirkossa) työväen talossa, mutta tänä viimeisenä iltana en yhtään tanssia, en itsekään tiedä mikä oli kumma, siinä. Soitin hanuria, toiset tanssivat. Oliko joku vaisto, että tämä on sinun viimeinen ilta täällä.

Äiti oli mukana.

Oli kaunis kesäpäivä, tyyni ilma, helle, läksimme soutamaan Akonlahen rannasta Komalahteen ja Komalahdesta Kontokkiin jalkaisin. Siitä Kostamukseen samoin jalkapatikassa. Kostamuksesta Vuokkini-

meen 50 kilometriä kinttupolkua. No Vuokkiniemestä jo päästiin moottoriveneellä Uhtuaan. Äiti oli mukana. Uhtualla asuttiin äitin kanssa Onton Mikon luona nämä pari päivää.

Sitten koitti se päivä, joka on varmaan monen ihmisen mielessä, 22.6.1941.

Kuorma-auto odotteli meitä Uhtuan Likopäässä. Samalla hetkellä kun aloimme nousta lavalla, radiosta kuuluttivat että Saksa on hyökännyt Neuvostoliittoon ja alkanut pommittaa kaupunkoja. Meille oli saattajat, minulle oli äiti. Hän sanoi minulle että nouse viimeisenä autoon. Niin minä aloin nousta autoon, mutta äiti minua ja korvaani sanoi jonkun lauseen, josta minä en ymmärtänyt yhtään mitään, sen ymmärsin että Jumala olkoon kanssasi. Näin meitä vietiin Kemiin. Kemissä odotelimme junaa ainakin vuorokauden. Sitten se tuli, mutta oli niin tupaten täysi että juuri ja juuri saimme paikan.

Nyt tulen mainitsemaan tämän neitsyen nimen, hän oli myös talvisodan aikana Akonlahessa mutta ei varmaan partiossa. Jehrimänvaarasta Huotarista Iro, muuta nimeä ei tarvitse mainita, kyllä Akonlahtelaiset sen muistavat. Hän oli meidän vaunussa, oli varmaan lähetetty kuuntelemaan jos me sattuisimme jotain sanomaan vasten Neuvostohallitusta. Minä luulen että samassa tehtävässä hän oli talvisodan aikana. Olin kuullut, että tämän Iron isä oli ollut vankilassa, ja hän oli täältä päässyt lupaamalla ja vannomalla, että hänen vanhin tyttärensä Iro antaa elämänsä Venäjän Neuvostoliiton huoltoon. Siis hänestä tuli vakoilija N.K.V.D:lle (KGB:lle). On varmempi tapaus kun nämä joista tuossa mainitsin.

Akonlahti jäi sodan jalkoihin. Kun suomalaiset tulivat, ihmiset tulivat takaisin kotiin metsästä jossa ne oli niin kauan kun rintama meni ohi. Heitä ei keritty evakoida. Mutta sitten kun tuli Rauha, he elivät suomalaisten puolella ja heidät sijoitettiin Alapitkälle, leirille, ja kyselivät, kuka haluaa takaisin ja kuka haluaa jäädä Suomeen. Kuka muu kuin tämä Iro oli jo siellä urkkimassa, hänet oli lähetetty sinne kuuntelemaan mielipiteitä. Minä vaan luulen että tämän ihmisen omallatunnolla on

monen ihmisen pidättämisen syy. Toivottavasti saa maksaa näistä teoistaan.

Oltiin menossa Leningradiin, kun saavuttiin asemalle, niin Irokin oli häipynyt tietämättämiin. Meidän kasarmit olivat Nepropetrovskin varrella, numeroa en muista.

Tässä näimme liikekannalle panon, en olisi uskonut että Leningradissa on näin paljon ihmistä. Aina kun tuli määrätty määrä ikämiehiä, ne häipy, ja seuraava määrä. Ainakin sen kesän me olimme tässä, sitten siirrettiin meidät jonnekin tuntemattomaan osoitteeseen, en muista. Meitä muuteltiin aika paljon, milloin mihinkin paikasta toiseen. Meistä piti tulla lentäjiä (kuultiin) mutta ei meistä tullut sellaisia, mutta sitten kun loppui siirteleminen, jouvuimme kumminkin lentokoneitten kanssa tekemisiin. Mig-hävittäjiä huollettiin ja pienempiä, kaksimoottorisia kevyitä pommikoneita.

Kerran olimme jossain, kylmä oli ainakin, pommikoneita huollossa. Yöllä täytyi lämmittää öljyä. Oli sellaiset kärryjen päällä uunit ja jonkunlaiset kattilat, niistä sitten pumpattiin käsipelillä öljy koneisiin. Tämä oli kelju homma, kun paleli niin vietävästi. -40 astetta ja tuuli kovasti, jossain aroilla tämä paikka oli.

Joka ei ollut huoltohommissa niin eihän sitä vapaana annettu olla, täysi sotakoulutus päälle vaan, tai jotain jonnin joutavaa aina ne keksi. Kerran oli ammuttu saksalaisten kuormalentokone alas, kaukana metsässä. Sitä muka piti vahdata yötä päivää. Kuka tuon sieltä olisi ottanut.

Nyt olimme toisessa paikassa, kun tämä tapahtui. Leningradin piirityksen aikana olimme vartioimassa ruokatavarakenttää. Isompi kuin jalkapallokenttä oli täyteen, toini toisensa vieressä suuria (paaluja) säkkejä savustettua siankylkiläskiä ja meruttua voita satoja tynnyreitä. Suoraan aroilla jossain. Näitä heitettiin kaupunkiin laskuvarjoilla, ja joskus toivat lentokoneet ihmishahmoja sieltä. Eipä ollut saksalaisten vankileireilläkään laihempia ihmisiä kun nämä.

Asuimme maanalaisissa punkkereissa, ja kylmä oli se vahtivuoro.

Joku oli huomannut että herroilla oli pakissa läskiä, jota varmaan ei keittiöltä saatu. No ei me pojat huonommaksi ruvettu, säkeistä sai läskiä ja tynnyreistä voita, kuka tuosta huomaa kun ottaa viisaasti. Ja viisaasti me otimme, ja jäi niitä muillekin.

Varastimme ja annoimme maailman menojen mennä. Niin kauan kun ei tullut määräys että 21 syntyneet rintamalle. Politrukit pitivät seloituksia tilamme tiedoista, milloin taas Puna-armeijan oli pitänyt turvallisuussyistä jättää joku kaupunki tai joku kohde.

Meidät tuotiin niin lähellä rintamata että iltaisin nähtiin kun tykin amukset räjähtelivät ja kk-valojuovakuulat kylvivät kuolemaa. Tämän kylän läpi oli mennyt viime talvena rintama. Oli hirveän näköistä kun lumi sulii ja talvelliset tapahtumat tulivat esiin. Taas vietiin sisämaahan, lentokoneitten huoltoon.

Meillä oli kersantti, joku pikkuinen metri ja 60-senttinen, vinosilmäinen kirkiisi kai, joka ei pitänyt meistä karjalaisista. Tämä kirkiisi oli vahdinvaihdossa, kesäyö leuto ja lämmin, kun ”Väinö” oli nukahtanut vahdissa, ja tämä keskonen vei minulta kiväärin. Ja huomenna, kun menin pataljoonan komentajalta kivääriäni hakemaan (everstin arvoisa Herra oli tämä), tulin sisään, tein sotilaallisen tervehtyksen. Ilmoitin, että olin niin väsynyt päivän hyppäyksen jälkeen että en jaksanut valvoa vahdissa. Tämä selaili papereitaan ja sanoi minulle, että sinä olet ollut 1939 sodassa vapaaehtoisena. Ja sanoin. Vannoin että tätä ei tule toisten tapahtumaan ja sain kiväärini takaisin. Kun kirkiisi näki minut ja että minä olin saanut kiväärini takaisin, niin suoraan näky naamasta että sitä oikein keljutti, voisi sanoa rumalla sanallakin.

Me karjalaiset autoimme kavereita mutta ei aina voinut, kun joku tuollainen sittäjänen sattui matkaan.

Me aavistelimme, että meidän vuoro tulee piakkoin, rintamalle lähtö. Minut oli koulutettu Maxim-kk-ykköseksi.

Saksalaisten sotavangiksi

Sitten tulikin meidän vuoro, minä jäin ensimmäisessä lähetyksessä toiseksi, mutta toisessa lähetyksessä ensimmäiseksi. Nyt alkaa ”Väinön” elämässä tapahtua.

Jos muistaisin niin varmaan kertoisin missä tämä ensimmäinen rintamayhteys tapahtui. Meitä vietiin etulinjaan ja varoitettiin olla varovainen. Aamulla aikaisin, sinne mennessä näin ensimmäisen kaatuneen. Tämä oli venäläinen ja tien vieressä mistä menimme juoksuhautaan. Se oli niin pöhöttynyt että vaallet [*toim. huom. merkitys epäselvä, ehkä vaatteet?*] olivat ratkoutuneet. Varmaan sen takia vieneet pois, että uudet tulokkaat näkevät sen. Meitä oli vaan Maximin kk. 5 miestä. Tuimme sinne jossa piti pesäke olla. Tämä oli vaan suoraan sanoen perse eikä mikään pesäke. Venäläisillä oli kumma tapa, se että ei kuljetettu konetta mukana, joka paikassa oli eri kone, se ei ole hyvä. Juoksuhaudan reunaan oli joku lapiolla tehnyt montun syvennyksen, että ykkönen hädin tuskin mahtui reikään. Ei jalustaa ei paukkuvyötä ei yhtään mitään.

Juoksuhaudat oli 60 metrin päässä toisistaan. Täältä ei voinut lähteä pois ennen kun alkoi hämärtää. Siinä ihmeteltiin ja tietysti päätettiin että emme voi jäädä tänne. Saku räiski koko ajan kaiken kaltaisilla mörssäreillä. Srapnelleja näin ensikerran räjähtävän kauempana meistä. Niin me jätimme tämän paikan, etummassa oli talvelliset ruumiit alkaneet sulaa toukokuun kuumassa auringonpaisteessa, lumipuvun kauluksissa ja muuallakin näimme neljän sentin pituisia valkeankellertäviä mustapäisiä matoja miljoonittain, näytti pojilla olevan kiire, syömään tietenkkin.

Korjattiinko vai ei tämä pesäke ei kukaan tiedä. Nämä juoksuhaudat olivat vaihtaneet omistajaa kahteen kertaan, ja varmaan vaihtoivat vieläkin. Periskoopilla katsoimme sakujen puolella, ja jos nostit kepinkään yli laidan, niin heti tuli luoti että napsaus kuului. Tästä siis pääsimme onnellisesti irti ja kuka tänne sitten meidän jälkeen tuli, se on hänen tarinansa. Valitettiin tietysti tästä pesäkkeestä, se on eri asia jos otettiin

valitukset vastaan. En koskaan kuullut menikö valitukset perille. Mutta seuraava pesäke johon joutuin oli ihan asianmukainen, ja tässä sain myös ylennyksiä, hyvästä ja rohkeasta työstä.

Tämä oli jossain lähellä Leningradia, oli niin hyvä paikka kuivalla kan-kaalla, ei ollut vedenpaisumuksesta pelkoa koneaseman vuoksi. Oli sel-laisella kivalla kukkulalla, että vaikka kuinka saksalaisten tykki ampui meidän pesäkkeitä, meitä oli kuusi miestä, ei koskaan osunut, niin kauan kun minä olin ensimmäinen ampuja. Aina meni yli tai lyhkäseksi, oli aika vaarallinen paikka mutta hyvin naamioitu. Päiväällä täytyi olla kun kuolleet ainakin, sehän se saksalaisia keljutti kun illan tullen minä kuulin saksalaisten liikenteen, hevosten hirnuntaa, kärrynpyöräin koli-naa ja ihmisten ääniä. Minun ammatti ampujana oli vaan nostaa vähän kk-piippua ylemmäksi ja antaa laulaa vasemmalta oikeaan, kk. menee tähän suuntaan itsestään.

Ja päivisin, jopa oli saksalaisten ”kyrsä”[toim. huom. epäselvä], tähys-täjäkone, yllämme. Voi kuinka monta kertaa olisi ollut mieli ampua sitä, mutta siitä olisi ollut seurauksena hirvoinen tykistökeskitys ja sitä täy-tyi varoa. Joskus tuli kyllä kymmenkunta Stukaa syöksyen meidän ylitse, mutta ne pommit, joita ne kylvivät, menivät ei-kenenkään-maalle. Oli ihana nähdä nämä koneet.

Samassa rintamaassa sattui näin, saksalaisten pienoinen ryhmä hyök-käsi suon yli, mutta se venäläinen urkupyssy Katjussa lähetti 80 lau-kausta ja justiin keskelle laumaa, kyllä silloin kuului huutoa ja illalla saatiin lisävodka-annokset mekin.

Varmaan on johdossa vika, tästä pesäkkeestä lähtimme etenemään, oli käsky että edetä 100 metriä eteen ja tehdä pesäke, juu maar, lähdinhan minä koneen kanssa ja ne apumiehet, jotka minulla oli, eivät seuran-neetkaan minua käskyn mukaan, kersantti mitä hoputteli perääni, mutta mitäs mahdat vanhoille miehille, joilla on jo kuolemanpelko ennestään. No kyllä ne sitten seurasi aika hyvin.

Sitten tapahtui seikka jota en ikinään voi unohtaa. Näissä Maxim-kk oli rätтинен panosvyö, joka ei pelannut koskaan 100%. Ei edes kuivallaakaan säällä saatikka sateella. Parhaimmillaan säätelin jalkaväen hyökkäystä, kone pysähtyi, taas tarttui hylsy poikittain piippuun. Minulla oli sellainen rautakoukku jolla otin tämän pois (tämä oli ainainen vika), mutta ennen kun olin saanut tämän taskusta, jo oli kersantti (oikein mukava nuori mies) sitä rassaamassa, jaa kuulat sähähteli meidän päitten päällä, en kerinnyt varoituslausetta lopettaa kun kersantti oli sittenkin innoissaan nostanut päätään liian ylös, josta häntä koitin varoittaa juuri, takairavoon napsahti pahanenteisesti, kersantti teki kouristuksenomaisen liikkeen, hartiat ylös ja seuraavasta suihkusta tuli joku kuula harteihin. Minä huusin kolmoselle että luutnantti tänne, mutta hän olikin seurannut tätä ja käski vetää koneen takaisin samaan asemaan.

Laahasimme koneen takaisin, mutta pesäke olikin vallattu, tai varattu, omista haavoittuneista. Sieltä kuului hirveä huuto ja valitus kun joiltakin oli jalka poikki ja joiltakin käsi pois ja hirveän vaikeasti haavoittuneita kaikki. Tällaisissa tilanteissa ihminen tulee raivohulluksi. Moni tässäki oli ampunut toisensa, joka oli aikonut työntää ulos hänet. Eivät tahtoneet käsittää, että hyökkäys on loppunut, ja kone täytyy saada asemaan.

Ei auttanut muu kun heiteltiin tatarit ulos, mutta ennen sitä oli luutnantti määrännyt riisua aseista joitakin. Sota ei ole leikkiä, jos joku niin luulee. Saimme siis koneen sisään.

Tästä paikasta lähdimme me kk. miehet, toisista emme tietäneet mitään. Täytyi mennä rautatien yli. Minulla oli ykkönen olalla, ja juostiin, kun kuultiin tykin lähtölaukaukset, 6-tuumaiset tai sen kokoiset tuli lähettyville ja en tiedä miten se tapahtui, mutta sen muistan kun joku pehmoisen ikään kuin sulkatyyny heitti minut ainakin kymmenen metriä puiseikkoon, heräsin hetken päästä ja ykkönen möllötti vieressäni ihan kuin tahtoi sanoa, että hänkin lensi samoin. Ssiitä selvittiin kahden miehen menetyksellä.

Seuraavaan paikkaan marssittiin ison aavan yli, se ei ollut suota vaan sellaista kovaa maata mutta korkea heinikkö, pikku polku vaan, koko aavikko oli miinoitettu. Tämä asema oli hyvin laitettu mutta puolivalmis, sillä siinä taas oli vaan ykkönen ilman jalustaa. Siis koneita ei kannettu paikasta toiseen. Pesäke oli hyvä alku, kaksi hirsisenää, hiekka välissä ilman kattoa. Tässä paikassa oli ainakin kaksi viikkoa ihan hiljaista.

Iltapäivä, alkoi kuulua hirmuista huutoa takaapäin, minä istuin ykkösen kanssa ja märkä ammusvyö vieressä, ei apumiehiä ei ketään kiväärimiehiä asemissa ympärilläni, ääni ja huuto voimistuu, yhtä äkkiä hyökkää tähän pesäkkeeseen kaksi konepistoolilla aseistettua miestä, kapteeni ja luutnantti, kysyvän onko minä kk-ampuja Ivan Fedorov. ”Olen minä, mutta näette itse, minä olen yksin ja kone tuossa ja vyö märkä.”

Kyllä pojilta pääsi paljon jeputnoj maateria pitkä rimsu, yksi meinasi lähteä komentajan korsiin joka ei ollut kaukana, mutta ei ehtinyt kun myrsky alkoi. Siinä tuli tykeistä ranunheittimistä ja kk:ista sakun puolelta ja siihen yhtyivät nämä pojat kpistooleineen, Suomi-konepistoolit kummallakin. Minä sain latausmiehen homman, ja sitä riitti kun nämä pojat päästelivät tästä minun pesäkkeestä. Seinään tuli luoteja niin kuin iskuporakoneella olisi seinään reikää porattu.

Tämä oli minun ”viimeinen taisto... rintamaamme yhtykää”, siellä vaan yhtykää jos osaatte yhtyä.

Vankileireistä, vankileiriin eipä ole paljoakaan vertaista kerrottavaa. Näin kerran kun riuvulla villapaita kulki yksistään täitten voimasta, niitä oli niin paljon ja ne oli niin isoja että jos olisi ollut joku kilpailu, niin maailmanmestari olisi ollut tuon villapaidan omistaja, joku inkeriläinen (ei nimeä). Tämä on minun tarina, hän saa kirjoittaa itse. Samassa paikassa ei tarvinnut olla yksissä hautajaisissa, kun oottelimme aamuun asti, ni oli jopa 12 kappaletta vietäväksi. Ainoastaan ruuan puute ja kova työ oli sairauden ja kuoleman syy.

En muista missä tämä leiri oli, mutta täällä kysyttiin kuka osaa ajaa hevosta. Tässähän ”Väinö” oli jo pienuudestaan ollut hevosmies. Käsi pystyssä intoa täynnä että viimeinkin pääsen hevosia hoitamaan ja ajamaankin. Tässä moni poika pullahti, ne luulivat että noitahan pystyy ajamaan kuka vaan. Tästä minä sain niin hyvän homman viimeiksi että en voi valittaa.

Ensin rintamahommissa tai toisin sanoen, kun olin rintaman läheisyydessä hevoshommissa, oli aika vaarallista. Kerrankin kun vietiin ammuskuormaa rintamalle, sellaisilla isolaitaisilla nelipyöräisillä rattailta, parivaljakolla. Se ei mitään jos hevoset ovat rauhallisia, se menee hyvin, mutta tämä valjakko jolla minä joutuin viemään tätä ammustarvekuormaa, aikaisin aamulla, mutta tämän tien kahta puolta oli miinakenttä ja yöllä oli venäläinen veljeni vinoillut sen verran että oli pitänyt vähän pienen keskituksen, varmaan tiesi jostain syystä, että tätä tietä Fritsit vievät rintamalle täydennystarvikkeita. Tiesivät ne. Meitä oli kaksi parivaljakkoa, kun läksimme taipaleelle. Saksalainen ja minä (olin jo luotettu vanki).

Lähestyttiin tätä keskityspaikkaa, äläs hätäile, näkyy komeita möhkäleitä Venäjän pojan räjähtämättömiä kuusituumaisia tykin ammuksia, suutareita, siellä sun täällä, varsinkin siellä mistä meidän kärrypolkumme piti mennä. No minä ajattelin että eihän tämä ole sen kummempi homma kun ennen kotona kun talvitietä viehkotettiin. Minä näin, että polun tai kärrytien kahta puolta miinat olivat räjähtäneet kranujen maahan tullessa, mistä ei ollut pelkoa, ja jos kuusituumainen ei maahan tullessa räjähdä niin ei se räjähdä jos minä nostan sen nyt pystyasentoon. Tuumasta toimeen, kun olin nostanut kaksi kuusituumaista pystyyn ja katsoin, mitäs mieltä se kaveri on minun touhusta.

Juu tämä Fritsi oli hevosineen noin 100 metrin päässä koko työmaasta, minä viittoilin avuksi mutta tämä oli lentoon lähtemässä, niin kovasti räpytti raajojaan tai viittoi käsillään. Minä nostelin näitä möhkäleitä tämän kankaan, ja jonkun vielä vähän alempana tien, viitoiksi, ja sitten tuli Friitsikin hevosineen minun jälkeen ja niin me saimme kuormamme

puolen päivän maissa perille. Vastaanottaja näytti olevan vähän tyytymättömän, näytteli kelloaan, tietysti minäkin sen verran ymmärsin että myöhässä me olimme, mutta vähän ajan pulinan jälkeen, kun tämä minun kaveri näytteli minuun päin, vähän pelontapainen naaman ilme, alkoi tämä vastaanottaja lauhtua sanoissaan. Arvasin asian.

Takaisin tullessa tyhjin rattain oli kiire yhden aukean yli ja venäjän poika lisäsi vauhtia, tulipa kk. Maximin suihku minun korvaraivon läheltä, ja hevosten välistä, että suhina kuului, minä taisin ajatella että näin se minäkin ennen vanhaan päästelin. Selvisimme tämän kerran, mutta kun tulimme tukikohtaan, kyllä sakut sanast pitivät, ja mitä lienee posmittaneet, mutta suurin piirtein arvasin että näistä kuusituumaisista (vanha asia) oli kai puhe. Ja monen muun, ehkäpä vielä viehättävämpien seikkailujen jälkeen, saksalainen luotti minuun enemmän ja enemmän.

Minä pääsin lopulta ehkä sattumalta tai ehkä tekojeni syystä Stabkomppani parivaljakon ajajaksi keittiömestari Otton kirjoihin. Osastoa en muista enkä divisioonaakaan ja ei kai tällä niin ole väliäkään. Tämä homma sisälsi, että minä sain vakituiset hevoset, pienoiset pohjoismaiset, ihan kun Suomessa ja Ruotsissa hevoset ovat. Otto määräsi minun kyydit, ruokaa haettiin Otton kanssa asemalta. Sain joskus viedä ruokalastin, ei lähemmäs rintamaata kun tykistöön, ja kesällä haettiin heinälästi joskus. Hevoset täytyi hoitaa hyvin (ei saanut näkyä pölyhiukkasta kun silitti hevosta vasten karvaa, näin tarkkaa oli Stabkomppanin hevosten komaus). Bertta oli tamma ja Nero oli ruunan nimi.

Otto oli tyytyväinen kun oli komeat hevoset, sain kauniimman puvun minäkin, pitkän manttelin ja hyvät saappaat. En kerinnyt käydä Saksassa vaikka Otto pyysi lomalle.

Sitten tuli kysely, että kuka halua haluaa lähteä Suomeen ja liittyä Heimopataljoonaan (kaikki suomea puhuvat). Otto tuli minun luoksi punkkeriin, meitä asui kolme samassa punkkerissa, kaksi ukrainalaista ja minä, istuutui minun viereen ja kysyi, lähdetkön minä? Vastasin, että

lähden. Hän halusi että olisin jäänyt hänen kanssaan tänne. (ehkä ”Väinö” tässä teki sen viisaan liikkeen elämän pelilaudalla.)

Niin minä sain palkan tältä ajalta stabkomppaniasta (ihmettelin kyllä, tämä taisi olla Otton suosiosta). Tässä voin ohimennen mainita, että me kolmestaan oltiin stabkom. hevostmiehiä. Joulun saatiin hakea keittiön viinikattilasta viiniä ihan niin paljon kun haluttiin ja jaksettiin juoda. Kyllä nämä ukrainalaiset ihmettelivät tätä hommaa, emme olleet kovin-kaan kaukana rintamalta. En muista kun yhden nimen näistä ukrainalaisista, Stefan oli yksi. Näin sitten Oton ja minun tiet erkanivat, vaikka toivottiin että tavataan Suur-Suomen aikaan.

Ja osoitteet eivät säily tällaisissä mylleryksissä. Sanokoon kuka mitä vaan mutta on saksalaisissakin ihmisiä. Täällä Ruotsissa tapaa saksalaisia, yksi lappalainen tarjosi saksalaiselle tulitikkuaskia ja sanoi ”Rovaniemen polttaja”. Tämä saku ymmärsi vähän Suomea ja ymmärsi yskän ja vastasi verkkailleen, että ”Rovaniemi vanha ruma kaupunki, nyt uusi kaunis kaupunki”.

Viron kautta Suomeen

Niin siis läksin stabkomppaniasta ja en muista missä oli tämä kokoon-
tumispaikka, Estissä se oli sen tiesin, kun matkusteltiin junalla läpi Lat-
vian ja Liettuan, tultiin johonkin asemaan ja tästä vielä marssittiin jon-
kun matkaa, tähän porukkaan kokoontui ainoastaan inkeriläisiä, joita-
kin asuu vielä nytkin ympäri Ruotsia. Göteborgissa jokunen. Tämä
paikkakunta on jäänyt kokonaan muistista pois. Tässä oltiin jokunen
kuukausi, kova sotilasharjoitus päälle että emme unohda kuria kun tul-
laan Suomeen. Tapanlinna oli viimeistä edellinen paikka ennen Suo-
meen lähtöä. Sitä ennen olimme kuin lomalla, syötiin juotiin tanssittiin.
Ja oli ihana kesä 1944. Viimeinen jäähyväinen Estin maalle.

Estistä ja siellä olo ajoista olisi paljon kerrottavaa, vaikka saksalaiset
olivat maassa, siellä vallitsi rauha jos ei ollut enää niin rintamavaara.
Sisämaassa, siellä missä me viimeiksi oltiin, kun en muista kylän nimeä.

Tartossa olen ollut yötä yhdessä suuressa koulurakennuksessa, taisi olla ylioppilaskoulu. Tallinissa käytiin vaan pikamarssia sataman seutu, en tiedä mitä haettiin.

Kaiken tämän hämmennyksen jälkeen meidät tuotiin Palisportiin. Satoja ja taas satoja perheitä ja yksityisiä tunkeskeli sataman seutuvilla ja odotteli vuoroaan, että saa jättää tämän ihanan Estin maan. Esti on kaunis maa, viljava maa, iloinen maa, unehtumaton maa, kauniiden ”breilijien” tyttöjen maa, Urhojen Estipoissien maa, ryöstelty armas maa. Ehkä joskus vapaa Esti maa. Armas maa.

Näin minä muistan Estin maan. Näin tuli ”Väinön” vuoro nousta satojen toisten ”Väinöjen” kanssa pieneen moottoriveneeseen. Väinö kysyi hiljaa Väinöltä, että eikö sinua peloita, en muista mitä se vastasi.

Ei hetkiäkään kun oltiin Hankossa, suloisessa Suomessa (jaa onkohan tuo totta). Meidät otettiin vastaan, ei mitään torvisoittokuntaa kyllä ollut mutta mukavasti muuten vaan. Tarjottiin ruokaa ja marjamehua jälkiruuaksi, sijoitettiin yhteisiin kasarmin tapaisiin taloihin. Täälähän oli enimmäkseen siviili-ihmisiä. Ehkä ajattelin, että tämä maa on erilainen, ja ihmiset puhuvat samaa kieltä (melkein) kun minä olen oppinut, tuntui niin rakkaalta, niin omaiselta, niin tutulta, jotenkin että tännehän minä kuulunkin. Kun oli sota-aikana kuullut niin monia kielijä, no inkerin kieli muistuttaa ja onhan se suomen kieli, mutta kun tämä oikea Suomen kieli tuntui sittenkin vielä läheisemmältä ja jotenkin rakkaammalta. Tästä meidät siirrettiin Forssaan. Me sotamiehet vaan. Täällä kuultiin että olemme Heimopataljoonan miehiä, sotalauluja opetettiin. Ja pian tuli lähtö Rovaniemelle kenelle tuli...

Minua onni potkaisi, että jouduin Paimion parantolaan, oliko onni vaan mikä. Itse minä luulin että no samahan tuo on kuolla sivilissä. Olin kuullut, että eihän sodassa kaikki kuole, mutta sivilissä kuolevat kaikki.

En ollut ollenkaan hermostunut enkä ehkä tiennyt mitä hermostuminen onkaan, en ollut ennenkään tiennyt mokomasta mitään. Kunhan olin vaan.

Tähän aikaan olivat kaikki jotka olivat jääneet sodan jalkoihin Akonlahden kansa ja sen ympäristöistä Alapitkällä odottamassa jos saavat jäädä Suomeen tai lähtevät takaisin. Moni teki viimeisen siirtonsa.

Kuulin tästä radiosta että nyt on lähellä. Onnistuukohan, onnistuukohan. Juho-setä tiesi että minä olen Paimion parantolassa. Oli kuullut Alapitkältä tai jostain. Hän tuli minua tervehtimään, ja kertoi että Nykäsen Matti asuu Ali-Iissä, että mene sinne, älä lähde Venäjälle. Venäjälle minun menoni olisi ollut shakkimatti. Olin ihan rauhallinen.

Paimiosta alkoi inkeriläisiä kummalla tavalla häipyä, usein yön aikana.

Paimion parantolasta meidät siirrettiin Ala-Härmän (tai saattoi olla Yli-Härmän) parantolaan. Sielä meni se talvi. Ja keväällä sain lähteä täältä. Matkustin setän luo Helsinkiin ja sieltä sedän neuvon mukaan Yli-Iin matin luo. Olihan Matti ihmeissään kun kumppani tulla tupsahti ihan elävänä. Juu, olin unohtaa että passin sain ulkoministeriöstä Helsingistä Rovaniemellä.

Siis minä tein tässä pikkuisen niin sanotun välivedon, ja tein hyvän vedon, samaan aikaan Rovaniemellä oli hirveä kauos. Ne jotka meni Heimopataljoonaan Rovaniemellä olivat karanneet kaikki Ruotsiin, sillä nämä olivat kuulleet, että nyt on alkanut luovutusmääräys, ja Valpo oli ahne siihen hommaan, tulee vielä tästä Valposta tässä kertomuksessa. ”Eihän onni ole kaikille vaikka kesä onkin.”

Tästä kaikesta Valpon kourista pelasti minut setäni ja se että noutatin hänen neuvoa. En mennyt Rovaniemelle heti vaan tein pienen välivedon ja jäin Matin luo.

1945. Rovaniemellä oli rakennushommat parhaassa käynnissä, sinne menin ja sain hommia mistä vaan. Olinhan riski 24-vuotias. Korhosella olin. Sitte Veitsiluoto O.Y. rakennushommissa myös.

Pääsin Veitsiluoto oy:n hevoshommiin, vein kaksi yhtiön hevosta Rovaniemeltä Tapion kylään. Täällä oli savotta. Uittoyhtiö ei ollut kerinnyt kaikkija pöllikasoja ottaa uiton mukaan, vaan rantatörmällä oli jäänyt paljon pöllejä. Näitä olin menossa jokeen ajamaan. Oli helppo homma,

rahaa tuli että kahina kuului. Tämän savotan jälkeen palasin Rovaniemelle, mutta joku vaisto sanoi, että äläppäs jää liian kauvaksi samaan paikkaan. Olin jossakin Rovaniemen alapuolella halon sahuussa jonkin aikaa. Tulin Mattia tervehtimään Yli-Iihen ja kuulin että T.V.H. [*toim. huom. Tie- ja vesirakennushallitus*] alkaa Pudasjärvellä siltahommat. Niinpä pääsin siihen työhön. Oli hyvä työmaa. Hämäläinen Kalle oli rakennusmestari, miellyttävä, luutnantti arvoltaan.

Sen jälkeen, sama yhtiö Pudasjärvi-Ranua tietyö. Tässä olin kauvan. Siuruan kylä Yli-Iissä oli viimeinen työmaa Suomessa. Tehtiin komea Siuruanjoen silta (täältä ajalta olisi paljon kerrottavaa). Kuinka poliisin hullu tyttö aiko juosta lossivaijeria pitkin joen yli tulvan aikana, kun vanha puusilta seilasi alavirrassa, ja kuinka suomalaiset sotilaat hulluna humalassa aseet mukana piirittivät meidän asuinparakit, ja paljon paljon muuta hauskaa. Ennen Siuruvan siltatyömaata kerkisin olla uitossakin. Simojoelta Tammilaan. Sielä oli jopa rakkaustarina, no melkein ”Väinö” oli jäähä sinne, oli niin kaunis tyttö, joka meitä ensin haukkui tukkijulleksi ja miksi vaan, mutta lopulta ”Väinö” kanteli käsillään.

Pako Ruotsiin

Nyt olen Siuruan siltahommista, kun alkaa tapahtua... Yhtenä kauniina kevätpäivänä sain Matilta tiedoituksen, että illalla lähdemme Kemiin. Melkeinpä arvasin, oli ollut puhe meillä Matin kanssa, että pidetään varamme jos jotain kuuluu.

Tämä työmaa oli hyvä paikka, koko siltatyömaan miehet olivat ystävällisiä minua kohtaan, ei minkäänlaista pahaa sanaa sanottu minulle. Olimme Niemelän talossa vuokramiehenä, Niemelä oli varakas talo vaikka oli sodan jälkeen. Ruokaa oli siinä talossa, kevät kun oli jo niin pitkään, että lohi nousi Iijoesta tänne Siuruan jokeen. Silloin syötiin lohta Niemelässä ja mekin ruokamiehet saimme nauttia lohikeitosta. Tänä keväänä en kerinnyt näille lohikeitoille, sillä nyt tuli lähteä Kemiin, oli huhtikuun alkupäiviä jos en muista väärin.

Matin porukan kanssa menimme taksilla yhteen Matin tuttaville, jossa olimme yön. Ja seuraavan päivän illalla lähdimme kohti Kemiä. Kemissä olimme seuraavan päivän, ja oli aikomus että illalla lähdemme hiihtämään merta myöten Ruotsiin. Haaparannan kautta emme olisi päässeet, sinne pääsi ainoastaan suomalaiset joilla oli Suomen kansalaisten henkilöpaperit. Siellä tie oli poikki meikäläisiltä. Ainut karkutie oli hiihtää Kemistä Ruotsin puolella saaristoon.

Olimme laittaneet kaikki kuntoon, sukset sauvat, Matin perheessä oli kaksi lasta (tyttöjä) jotka täytyi vetää kelkassa, siis kelkka oli valmiina. Vaikka olimme yhden karjalaisen perheen suojissa emmekä uskaltaneet ulkona liikkua, mutta joku oli kai huomannut, että tuola oli epämääräistä tekeillä, siis meidät oli kavallettu.

Ei aikaakaan kun vähän ennen meidän suunniteltua lähtöä astuu sisään kaksi nuorta miestä ulsterit päällä ja solmiot kauloissa sekä hatut päisään, näyttivät paperinsa, Suomen Valtiollinen Poliisi luki niissä. Jaa, vain pakomatalla ollaan lähdössä, me koitimme kieltää mutta turhaa, joku oli ilmaissut.

Lähdemme siis poliisilaitokselle kuulusteltavaksi, ei auttanut kun lähteä mukaan. Siellä meiltä otettiin kaikki pois, jopa housun remmitkin ja putkaan, ensin tietenkin nimet. Minulla oli se inkeriläinen passi mukana. Tässä vaiheessa ”Väinöä” taisi ensi kerran ajatuttaa kunnolla, jopa ajattelin niin pitkälle, että jos ne eivät heti ammu ja vievät Siperiin niin heti koitan karata, jo ajattelin suunnitelmankin. Matilta meinasi mennä hermot, tämä vankinvahti joka meitä vankeja vahti Kemin putkassa oli Matin hyvä tuttu, hän oli asunut Matin luona koko sota-ajan Akonalhdessa, hän koitti Mattia lohtutella, että ei teitä takaisin luovuteta, ne vaan haluaa säilytellä pitämällä putkassa jonkun päivää ja sitten päästetään pois. Minä ajattelin, ett älä viitsi pappara paskaa päästää naamastasi, minä tunnen porukkani, ajattelin sanoa sille jotain, mutta olin viisaasti vaiti. Aamupäivällä seuraavana aamuna pojan nulikka, suunnilleen 22-vuotias kloppi kuulusteli meitä. Matti taisi vihjasta jotain sii-

hen suuntaan, että eikö ole vanhempia viranomaisia meitä kuulustelemaan, mutta sai sellaisen vastauksen että ei ehdotellut toista kuulustelijaa. Matti ja Vaseli HUUHTA, heillähän ei ollut asiat niin kummat kuin minulla. Jokaista kuulusteltiin yksin, sehän on itsestään selvä. Me sovimme Matin kanssa, että kun ne kutsuvat minut ”Väinön” kuulusteltavaksi niin minä väitän että he ovat sotkeneet minut toiseen saman nimiseen poikaan, Akonlahessa oli tosiaan neljä saman nimistä, mutta ikä oli toinen. Niin sitten kävi kun Mattia oli kuulusteltu, hän sanoi samat sanat kun minä. Kuulustelun jälkeen meidät sijoitettiin samaan huoneeseen.

Ja sitten me ajattelimme sillä lailla, että jos nämä kuulustelut jatkuvat useamman päivän, niin yhtenä iltana teemme tempun, että kun tämä vartia tuo meille iltaruuvan ja jää Matin kanssa juttelemaan, hän teki joka kerta näin kun toi meille iltaruuvan, että tempaistaan hänet tänne putkaan ja tainnutetaan ja sillälaililla pääsemme karkuun (en tiedä kuinka kauas olisimme ehtineet).

Mutta kolmantena päivänä sanoivat, että nyt teidän täytyy mennä takaisin asuinpaikoillemme ja jos lupaatte mennä niin olette vapaita heti. Tietysti lupasimme, putkasta päästyämme pojat Matti ja Vaseli soittivat kuorma-auton että kaikki pääsemme samassa kyydissä takaisin asuinpaikoillemme. Kaikkihan tiesivät, että Valpo kuunteli kaikki puhelut, ja nyt ne olivat varmoja, että kyllä ne ryssät menevät takaisin Yli-Iihen.

Ilta pimeni, siinä me lastasimme kaikki tavarat, sukset ja kelkat myös, kuorma-auton lavalle. Ja tämän tlaon poika lähti meidän mukaan. Tämän suunnitelman teimme heti putkasta päästyämme, jos nyt emme pääse Ruotsiin niin ei koskaan. Jälestä päin näimme kuinka moni meikäläinen haettiin asuinpaikoiltaan ja luovutettiin Venäjälle (Stalin-sudelle).

Näin siis illan tullen läksi kuorma-auto etelää kohti Kemistä. Nyt oli varmaan se urkkija, joka oli meidät paljastanut, tyytyväinen nähdessään tämän. Yö oli sumuinen, tultiin Simonniemen kohtaan, äkkiä kuorma alas ja vesakkoon. Äänettömänä olisi pitänyt kaikki tapahtua, mutta kun

porukassa oli 12 henkeä iästä kolme vuotta nuorin ja 75 vuotta vanhin, Huhta Vaselin äiti, mutta niin pirteä että ei tarvinnut mummoa auttaa. Siitä sitten lähtettiin, mutta kuorma-auton kuskille sanottiin että ei pidä kiirettä Yli-Iin menon kanssa, että me saamme ainakin yhden yön etumatkaa. Kuorma-auton kuski oli Vaselin hyvä tuttu, luotettu henkilö. Vaselin veli tai täti oli tullut Suomeen jo 1920, asui Yli-Iissä jossa Vaseli asui.

No niin, sitten hiihettiin koko yö ja aamu alkoi sarastaa, kuultiin kaupunkin kohina ihan selvästi, mutta oli kova sumu ennen kun ensimmäiset auringon säteet paljastivat totuuden. Me olimme iloisia, että viimeinkin ollaan Haaparannassa. Tämä poika joka lähti meidän mukaan lähti meille oppaaksi Ruotsin rajalle saakka, hänellä oli kompassi ja kartta mukana.

No kun aurinkon valo alkoi sumua sekoittaa pois, ja paljasti meille näkymäalan, olimmekin Kemin edustalla. Olimme hiihtäneet koko yön ympyrää ja tulimme Ryöttösaareen. Eihän tässä muu auttanut kun hakea kalakämpä saaren rannalta ja odottaa seuraavaa siirtoa kuin sakkipelissä, vielä emme olleet remin [*toim. huom. remissin?*] lähelläkään, matista puhumattakaan. Kylmä tahtoi tulla pienimmillä, mutta kun ilta-päivä alkoi lähetä emme uskaltaneet jäädä kauemmin siihen odottelemaan. Aurinko oli vielä korkealla kun läksimme yksitellen kohti Ruotsin rannikkoa, nyt näimme ainakin ilman kompassia missä päin oli tulevaisuuden ranta. Tavoitimme toisemme pian ja minä autoin Mattia kelkan vedossa, siinä kyydissä olivat Irja ja Aino. Mari hiihteli itse, hän oli kouluijässä. Palaka veteli kun lappalaisakka etunenässä, Senja jäi joskus jälkeen aika kauaskin, hän heittäytyi selälleen lepäämään ja aina se nousi ja tuli vaan jälkeen. Aurinko porotti täyteltä terältä, huhtikuun aurinko on lämmintä keskellä valkoista jäälauttaa, lunta ei ollut paljon. Tulimme aina vaan lähemmäksi määränpäättämme, pelko oli suuri, että Valpo tulee suksikelkoilla ja ottavat, mutta olimme päättäneet, että emme antaudu ilman taistelua, olihan meillä ainakin puukot, niin että ei ne elävänä meitä olisi syöneet. Mutta pian olimme Ruotsin rantamailla,

saaristossa oltiin ja tiesimme aika varmaan, että nyt olemme Valpon ylettymättömissä. Kyllä helpotti rinnassa.

Löysimme kalastuskämpän, täällä oli kuivia puita ja tulitikkuja ja keitovälineet, tuli tehtiin hellaan ja lumesta sulatettiin vettä ja sitä nautimme viimeisten leipäpalojemme kera. Puolukkaa oli runsaasti saarella pälvissä ja luntakaan ei ollut niin paljon. Tässä kämpässä ei palellut nuorimpiakaan. Nukuimme hyvin. Kyllä Matti ja minä olimme onnellisia, ja tietenkin toisetkin. Oltiin vapaassa maassa.

Seuraavana aamuna saavuimme rantapuolustusmökille. Siinä meidät otettiin vastaan hyvin, keittivät kahvit meille, kunnon kahvia ei oltu saatu ei muistettu milloin. Vaikka tämä oli Haaparannan edustalla mutta nämä miehet eivät ruvenneet puhumaan suomea. Minä siinä koitin saksaksi selostaa mitä minä osasin, mutta nämä eivät ruvenneet saksakaan sanomaan. Nämä soittivat tietenkin Haaparannan poliisilaitokselle, ja he viittoivat rantaan päin, saimme käsityksen että tuohon suuntaan meidän on vielä mentävä. Niin me saavuimme rantaan, siellä oli meitä vastassa kolme isoa autoa.

Sukset olivat niin kuluneita että monet meni poikki ihan viime metreillä, oli epätasainen ranta. Näin me saavuimme Haaparannalla poliisiasemalle, täällä puhuttiin jo suomea jota mekin ymmärsimme. Ensin saunaan, ennen kuulustelua, puhtaat alusvaatteet jokaiselle ja sen jälkeen kuulusteluun, ja näissä kuulusteluissa ei viivytty kauan. Poliittisia pakolaisia, selvä juttu.

Haaparannasta noin 15 km oli leiri, jonne meidät vietiin odottelemaan työmaan saamista. Tällä leirillä meillä meni aika kauan, kuukausi vähintään. Mutta sitten tuli minulle lupa lähteä eteenpäin tässä elämässäni. Sain junalipun Falköping-asemalle. Ummikkona siinä matkustin kohti määrää, ja tulihan se Falköping ja tähän jäin junasta. Oli minulla osoitepaperi, johon minun piti mennä, minä näyttelin näitä papereita rautatievirkailijoille mutta nämä nosteli hartioitaan ja levittelivät suuria käsiään. Tuli ilta, minä en tiennyt mihin mennä, jäin siis asemapenkille nukkumaan. Eikä nämä äijät tätä pahakseen panneet, lukitsivat ovet ja

lähtivät. Seuraava päivä meni ja yö tuli, sama temppu, jäin yöksi taas. Kumma kun ne eivät hommanneet poliisia, nehän ne varmaan olisi ottanut selvän kuka minä olen ja mitä minä tahton.

Seuraavan päivän puolipäivän maissa sattui tulemaan yksi eestiläinen mies. Sitten selvisi kun näytin papereita. En muista tämä eestiläisen nimeä. Vaihtoimme jonkun sanan, hän eestiä ja vähän molempia eestiä ja karjalaa, tai suomea. Hän tilasi taksin, se vei meidät yhteen osoitteeseen. Ja näin se selvisi, että isäntä vei minut Uddagården-nimiseen kylään jossa oli työmaa.

Avokalkkilouhimo, tämä työ. No tutustuin toiseen eestiläiseen, jonka kanssa oltiin hyviä kavereita (hän on kuollut) ja kahteen toiseen perheeseen. Täältä päästiin piakkoin pois, kun älysimme että ei meidän tässä tarvitse koko ikäämme olla.

Lopuksi

Kaikki nuo perheet muuttivat Mö[n]lyckeeseen, lähellä Göteborgia. Minä sain työtä sittemmin Götäverken varviltä, jossa sain alkuaakkoset nykyiselle ammatille. Olen ollut 1968 lähtien lisenssihitarina. Mutta onnettomuus sattui 1982, lankesin niin huonosti että vasen kyynärpää murskaantui ja siitä asti olen ollut sairaseläkkeellä.

Asun keski-Ruotsin pienoisesä kylässä perheeni kanssa. Velaton talo on ja olen tyytyväinen elämäni, en pelkää enää että joudun vielä takaisin ”vapaaehtoisesti”. Vaikka olen enimmän ikääni elänyt pois synnyinseuvulta niin aina kaipaän sinne.

Oli niin kaunista siellä varsinkin keväisin ja kesäisin. Onkohan siellä vieläkin, ainakin muistoissani on.

1.-8.1986, Hagsta

Juho Federstedt-Huotarini

Suurin piirtein, tämä pieni tarina elämästäni.